

VII INTERNATIONAL SCIENTIFIC CONGRESS
SOCIETY OF AMBIENT
INTELLIGENCE
DECEMBER 02 - 06, 2024

CONGRESS PROCEEDINGS (COMPETITION OF LEGAL CLINIC OF UKRAINE)

VII International Scientific Congress
SOCIETY OF AMBIENT INTELLIGENCE 2024

India • Latvia • Portugal • Romania • Ukraine • Uzbekistan
December 02 - 06, 2024

#StandWithUkraine

ISBN 978-80-88618-77-5

PRAHA
2024

@ISCSAI
isc-sai.org

CONGRESS PROCEEDINGS (COMPETITION OF LEGAL CLINIC OF UKRAINE)

**VII International Scientific Congress
SOCIETY OF AMBIENT INTELLIGENCE 2024**

**INDIA • LATVIA • PORTUGAL • ROMANIA • UKRAINE • UZBEKISTAN
DECEMBER 02 –06, 2024**

#STANDWITH UKRAINE

ISBN 978-80-88618-77-5

**PRAHA
2024**

CONGRESS PROCEEDINGS - VII INTERNATIONAL SCIENTIFIC
CONGRESS SOCIETY OF AMBIENT INTELLIGENCE 2024
(COMPETITION OF LEGAL CLINIC OF UKRAINE), Praha,
OKTAN PRINT, 2024, s. 99.

Editors:

Serhii HUSHKO, Prof. DSc, State University of Economics and
Technology (Ukraine)

Nataliia RYTSKO, State University of Economics and Technology
(Ukraine)

The publication is assigned with a DOI number:

<https://doi.org/10.46489/CPVISC-24-44>

Multilanguage edition

E-book ISBN 978-80-88618-77-5

OKTAN PRINT s.r.o.

5. května 1323/9, Praha 4, 140 00

www.oktanprint.cz

tel.: +420 770 626 166

jako svou 218. publikací

Vydání první

© Copyright by Oktan Print s.r.o.
PRAHA 2024

CONTENTS

COMPETITION OF LEGAL CLINIC OF UKRAINE	5
<i>Andriana Kobiak, Kateryna Tamakhina.....</i>	<i>5</i>
THE PRINCIPLE OF LEGAL CERTAINTY AS AN ELEMENT OF THE CULTURE OF INTEGRITY.....	5
<i>Kyryl Lantkevych, Bohdan Lytvyn</i>	<i>15</i>
PRACTICAL ASPECTS OF IMPLEMENTING INTEGRITY	15
<i>Anzhelika Moskalenko, Aisel Kasymova</i>	<i>23</i>
INTEGRITY IN PRACTICE: TOOLS AND METHODS OF IMPLEMENTATION IN THE CIVIL SERVICE AND LOCAL SELF- GOVERNMENT (PUBLIC SERVICE).....	23
<i>Maria Kovalenko, Yaroslav Sasa</i>	<i>33</i>
TRANSPARENCY AND ACCOUNTABILITY MECHANISMS OF STATE AUTHORITIES AND LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES.....	33
<i>Anna Kolomiiets, Vladyslav Litvinov.....</i>	<i>42</i>
SOME ISSUES IN USING TRANSPARENCY AND ACCOUNTABILITY TOOLS IN LOCAL GOVERNANCE MANAGEMENT IN UKRAINE	42
<i>Olga Yutovets, Daria Liubovets.....</i>	<i>52</i>
TOOLS FOR TRANSPARENCY AND ACCOUNTABILITY OF STATE AND LOCAL GOVERNMENTS.....	52
<i>Maria Shchavinska, Anna Bezuhla.....</i>	<i>62</i>
THE USE OF DIGITAL TOOLS FOR THE PRACTICAL APPLICATION OF INTEGRITY IN THE CIVIL SERVICE AND LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES.....	62
<i>Mykhailo Shutsky, Polina Kozakovska.....</i>	<i>69</i>
INTEGRITY – A FUNDAMENTAL PRINCIPLE OF FORMING PUBLIC SERVICE IN UKRAINE	69
<i>Oleksandra Lozitska, Irina Spinatii.....</i>	<i>78</i>
ETHICS AND INTEGRITY OF PUBLIC SERVICE IN THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE	78
<i>Daria Kucherenko</i>	<i>87</i>
ETHICS IN THE ACTIVITIES OF PUBLIC SERVANTS	87
<i>Oleksii Zharyi</i>	<i>95</i>

INTEGRITY IN PRACTICE : TOOLS AND METHODS OF IMPLEMENTATION IN THE CIVIL SERVICE AND LOCAL GOVERNMENT SERVICE (PUBLIC SERVICE)	95
--	----

COMPETITION OF LEGAL CLINIC OF UKRAINE**THE PRINCIPLE OF LEGAL CERTAINTY AS AN ELEMENT OF THE CULTURE OF INTEGRITY**

Andriana Kobiak

*National University of Kyiv-Mohyla Academy,
a.kobiak@ukma.edu.ua, Ukraine*

Kateryna Tamakhina

*National University of Kyiv-Mohyla Academy,
k.tamakhina@ukma.edu.ua, Ukraine*

Supervisor – Yuliia Matieieva,

Candidate of Juridical Sciences (Ph. D.)

*National University of Kyiv-Mohyla Academy,
matveevaji@ukma.edu.ua, Ukraine*

Abstract. This article examines the fundamental role of professional culture and the principle of legal certainty in fostering integrity among public officials and enhancing public trust in governmental institutions. Trust, a pivotal concept rooted in classical philosophical thought, remains essential for ensuring societal stability and effective governance. The study investigates the normative and institutional dimensions of professional culture within public service, highlighting its critical functions in promoting ethical conduct, transparency, and accountability. Furthermore, the principle of legal certainty, as a cornerstone of the rule of law, guarantees the predictability, clarity, and consistency of governmental actions. By safeguarding legitimate expectations and reducing the risk of arbitrary decision-making, legal certainty strengthens citizens' confidence in public administration. Drawing on international practices and jurisprudence, including decisions of the European Court of Human Rights and the British doctrine of consistent policy application, the research identifies mechanisms to enhance public integrity in Ukraine's local self-governance framework.

Keywords: legal certainty, professional culture, integrity, public servants, local government, trust, prevention of corruption, legal expectations, corporate culture.

Вступ

Правова визначеність є загальновизнаним принципом верховенства права, що передбачає чіткість, передбачуваність і публічність нормативних актів, а також характеризує як нормотворчу, так і правозастосовну діяльність. Зокрема, цей принцип є інструментом стримування від сваволі, гарантує однакове використання права.

Зважаючи на вищезгадані риси принципу правової визначеності, є доречним його застосування під час здійснення публічних повноважень в органах місцевого самоврядування задля підтримання належного рівня доброчесності. Окрім поширеного міжнародного досвіду, маємо звернути увагу на актуальні вітчизняні проблеми, в основі вирішення яких є слушним дотримання правової визначеності, наприклад у запобіганні корупції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання практичного застосування принципу правової визначеності неодноразово досліджували вітчизняні науковці, наприклад Ю. Матвеева, В. Завгородня, так і зарубіжні, до прикладу С. Forsyth. Загалом зазначений принцип розглядався як інструмент обмеження державної влади.

У зв'язку з цим, **метою дослідження** є аналіз принципу правової визначеності як складової культури доброчесності, а саме у вимірі запобігання зловживанню повноваженнями публічними посадовцями, дотримання прав людини та забезпечення довіри громадян до органів місцевого самоврядування.

Довіра визнавалась важливим елементом доброчесності ще з давніх часів: Аристотель вважав довіру неодмінною умовою дружби та симпатії, яка сприяла встановленню суспільної гармонії [8]. Прозорість і правова визначеність у діяльності публічних посадовців є тими факторами, які надають можливість громадянам оцінювати дотримання владою власних рішень і контролювати рівень корупції в органах місцевого самоврядування, а також ініціювати вирішення цих питань. Шляхом плекання професійної культури та застосування принципу правової визначеності стає можливим підвищення рівня доброчесності серед публічних посадовців і, відповідно, довіри громадян до них.

Професійна культура публічних службовців є фундаментальним фактором, який суттєво впливає на те, наскільки ефективно наша держава працює на службі своїм громадянам. Досліджуючи різні академічні точки зору на професійну культуру державних службовців, ми можемо оцінити її нормативний характер. Вищезгаданий нормативний аспект професійної культури відображає загальноприйняті стандарти поведінки, етичні принципи та найкращі практики, розроблені в управлінських умовах. Ця нормативна база допомагає встановити міцну основу, на яку можуть спиратися державні службовці при вирішенні складнощів своїх обов'язків.

Крім того, професійна культура має інституційний вимір, який формується нормативними актами та внутрішніми політиками, які регулюють діяльність організацій державного сектору. Ця інституційна структура встановлює параметри прийнятної поведінки та операційних процедур, забезпечуючи дотримання та підзвітність у всьому уряді. Однією з основних функцій професійної культури є регулювання поведінки державних службовців. Встановлюючи норми та очікувану поведінку, ця культура може ефективно пом'якшити ризики неетичних дій та зловживання владою. Ця нормалізація сприяє зміцненню довіри суспільства до державних інституцій – коли чиновники демонструють високі етичні стандарти та професіоналізм, це підвищує довіру громадян до свого уряду.

До того ж професійна культура значною мірою формується під впливом різних історичних, соціальних та політичних контекстів. Наприклад, країни з усталеними демократичними рамками, як правило, приділяють значну увагу етиці, прозорості та підзвітності у своїй культурі державної служби. На противагу цьому, країни, що переживають перехідний період, такі як Україна, перебувають у стані динамічної еволюції своєї професійної культури, стикаючись із нагальними викликами, такими як боротьба з корупцією, реформування застарілих державних послуг та впровадження інноваційних методів управління.

Науковий аналіз часто зображує корпоративну культуру як суміш соціальних норм, колективних цінностей і поведінкових

моделей, які виникають в результаті комбінованих дій індивідів в організації. Відмінною рисою корпоративної культури на державній службі є її непохитна відданість суспільному благу. На відміну від корпоративної культури приватного сектору, яка часто надає пріоритет максимізації прибутку, культура державної служби надає першочергове значення задоволенню потреб громадян, яких вона обслуговує.

Підзвітність та прозорість є критично важливими стовпами корпоративної культури в державних установах. Сприяння відкритості процесів прийняття рішень має важливе значення, оскільки громадяни є кінцевими бенефіціарами державних послуг і заслуговують на ясність щодо того, як управляються їхні інтереси. Державні службовці несуть значну відповідальність за розуміння та реагування на соціальні наслідки своїх дій, підкреслюючи їхню життєво важливу роль у підвищенні якості життя всіх членів громади.

На додаток до цього, рішення публічних посадовців, які безпосередньо впливають на громадян, повинні ґрунтуватися на принципі правової визначеності та захисті довіри. Таким чином, люди мають можливість самостійно або за відповідної допомоги прогнозувати наслідки своїх дій і планувати власне майбутнє без ризику неочікуваних змін [4, с. 94].

Принцип правової визначеності є однією із важливих складових верховенства права. Зокрема, цей принцип передбачає, що нормативні акти мають бути достатньо чіткими та зрозумілими, щоб особа могла регулювати свої дії, а також, за змоги, оприлюднені до їхнього застосування [1, с. 178]. Дотримання цього принципу забезпечує стабільність, необхідну для добробуту людей, а також обмеження державної влади, що не допускає свавілля та зловживання своїми повноваженнями. У рішенні Конституційного Суду України від 22 вересня 2005 року щодо постійного користування земельними ділянками зазначається: «Із конституційних принципів рівності й справедливості випливає вимога визначеності, ясності й недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не

виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці й неминуче призводить до сваволі».

Однак, безсумнівно, не варто знецінювати власної ініціативи публічних посадовців під час реалізації своїх повноважень: як показав історичний досвід з часів нацистського режиму в Німеччині, сліпе виконання посадовцями своїх функцій, без надання морального судження вказівкам влади, може призвести до жахливих наслідків і дотримання «нікчемних» законів. Стосовно обмеження дискреції повноважень Конституційний Суд України в рішенні від 8 червня 2016 року в справі про припинення виплати допомоги при народженні дитини зауважив: «Принцип правової визначеності не виключає визнання за органом державної влади певних дискреційних повноважень у прийнятті рішень, однак у такому випадку має існувати механізм запобігання зловживанню ними». Згаданий механізм має захищати особу від свавільного втручання у її права та свободи з боку органів державної влади, а також гарантувати можливість особи передбачити дії державної влади. На нашу думку, саме чіткість, ясність і послідовність дій державних органів та органів місцевого самоврядування, а також збалансований підхід до обмеження дискреційних повноважень публічних посадовців є однією з вимог доброчесності під час здійснення публічної служби.

Іншим важливим для втілення доброчесності принципом верховенства права є захист довіри. Цей принцип передбачає: публічність діяльності держави; впевненість громадян у стабільності їхнього становища; недопустимість погіршення правового становища особи при оскарженні рішення щодо її відповідальності; незворотність дії закону; повага до легітимних очікувань. Останній, як і сам принцип захисту довіри, походить від німецької концепції «Vertrauensschutz» [2, с. 26]. За цією концепцією, люди, які беруть участь у суспільній взаємодії, очікують на стабільність і законність нормативного акта, ставляться до нього з довірою [2, с. 26]. У сучасному розумінні захист легітимних (або законних) очікувань означає, що держава має дотримуватися взятих на себе зобов'язань та виконувати обіцяне [1, с. 179]. Проте треба зауважити, що легітимні очікування можуть

виникати винятково за умови обізнаності особи щодо певних дій чи рішень публічної влади [2, с. 28]. У рішенні Конституційного Суду України від 20 червня 2019 року у справі за конституційним поданням 62 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України (конституційності) Указу Президента України «Про дострокове припинення повноважень Верховної Ради України та призначення позачергових виборів» зазначається: «Очікування індивідів у зв'язку зі зміною законодавчого регулювання є правомірними, якщо вони є розумними та існує можливість заподіяння шкоди від порушення таких очікувань». До того ж органи державної влади мають надавати змогу адаптуватися до нової правової ситуації, щоб законні очікування осіб були захищені. Необхідність застосування принципу легітимних очікувань зумовлюється трьома чинниками. По-перше, потребою увідповіднення українського права із правом Євросоюзу в межах євроінтеграції. По-друге, обов'язковістю практики Європейського суду з прав людини у правозастосовній та нормотворчій діяльності відповідно до Європейської конвенції з прав людини та Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини». По-третє, використання принципу законних очікувань сприяє підвищенню відповідальності органів державної влади за ухвалені рішення, адже передбачає механізм їхнього судового оскарження в разі невідповідності легітимним очікуванням громадян [2, с. 28].

Зважаючи на вищесказане, на нашу думку, є важливим дотримання публічними посадовцями не лише чинного законодавства, а своїх обіцянок (якщо це можливо за всіх обставин): марність заяв посадовців щодо виконання того чи іншого рішення впливає на ступінь довіри до органів місцевого самоврядування та загалом визначає рівень їхньої доброчесності. Обидва зазначені принципи сприяють довірі громадян до держави та органів місцевого самоврядування та забезпечують сталість правового становища особи, потрібну для щасливого життя.

Задля підвищення ступеня доброчесності вітчизняних органів місцевого самоврядування є доречним звернутися до міжнародних досліджень і практики Європейського суду з прав людини.

Вимірюючи Індекс правової визначеності (Index of Legal Certainty) у провідних країнах світу, дослідники з Foundation pour le Droit Continental визначили такі характеристики принципу правової визначеності: доступність чинного законодавства, що містить ясність, зрозумілість і публічність нормативних актів; передбачуваність, яка досягається за допомогою можливості передбачити розвиток правового порядку; розумна стабільність у часі; баланс між економічними інтересами та зацікавленими сторонами. Зазначається, що застосування принципу правової визначеності сприяє, зокрема, економічному розвитку країни [6]. Як зазначалося вище, особа може оскаржити невиконання її легітимних очікувань тільки в разі, якщо вона була обізнана з певним рішенням чи обіцянкою. Втім трапляються випадки, у яких особа не знала про існування таких рішень, але водночас за всіма критеріями вона мала б отримати певні послуги тощо відповідно до них. В англійському праві описані ситуації вирішуються згідно із «принципом послідовного виконання політики» («The principle that policy must be consistently applied») [5]. Наприклад, у справі *Lumba and Mighty v Home Secretary* позивачі були затримані відповідно до внутрішньої політики Міністерства внутрішніх справ Великої Британії, яка суперечила опублікованій політиці. Верховний суд Великої Британії постановив, що будь-яка неоприлюднена політика не може бути підставою для обмеження свободи осіб, адже суперечить принципу правової визначеності [5]. До того ж принцип правової визначеності неодноразово застосовувався при вирішенні справ у Європейському суді з прав людини. Наприклад, у справі *Šakarević v. Croatia*, органи державної влади вимагали від заявниці повернути матеріальну допомогу, надану їй помилково, покликаючись на положення про незаконне збагачення. Європейський суд з прав людини постановив, що заявниця не могла передбачити, що влада вимагатиме повернення допомоги. Вона покладалася на добросовісність органів державної влади та мала легітимні очікування, що надання допомоги не ставитиметься під сумнів у ретроспективі [7, с. 28]. Окрім того, у справі *Strech v. the United Kingdom* органи державної влади та заявник уклали договір про оренду будівлі з можливістю продовження оренди. Однак по

закінченню терміну оренди влада відмовилась продовжувати її, адже попередній договір був укладений із перевищенням повноважень. Європейський суд з прав людини постановив, що хоч укладання договору із можливістю продовження оренди дійсно було перевищенням повноважень, заявник мав певні легітимні очікування щодо принаймні опції поновлення договору у ретроспективі [7, с. 28]. Відповідно, був порушений принцип захисту легітимних очікувань та правової визначеності.

Також маємо взяти до уваги успішні приклади розвитку професійної культури та дотримання принципу визначеності в Україні: реалізація антикорупційних ініціатив, а саме створення Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) та запроваджено механізми електронного обліку доходів державних службовців. Ці заходи підвищують прозорість діяльності персоналу і знижують ризик зловживання владою [3, с.148]. Однак, треба зауважити шляхи до покращення становища культури доброчесності в Україні, наприклад: варто створити механізми, що будуть сприяти доброчесній поведінці. Це може бути досягнуто шляхом загального визнання цінностей працівників та створення сприятливих умов для професійного розвитку. Також потрібно реформувати систему оплати праці, адже хороша заробітна плата знижує ймовірність корупційних дій і мотивує чиновників дотримуватися етичних стандартів. Крім цього, необхідно посилити механізми відповідальності за порушення стандартів доброчесності, забезпечити невідворотність покарання за корупцію, проступки або неетичну поведінку.

Висновки

Впровадження культури доброчесності в діяльності публічних посадовців є вагомим кроком до зменшення корупції серед публічних посадовців і запобігання зловживанням своїми повноваженнями. Одним із ефективних способів досягнення цього є застосування принципу правової визначеності в діяльності органів місцевого самоврядування.

Передусім, враховуючи перехідний етап у становленні в Україні демократичного устрою, маємо звернути увагу на

важливість професійної та корпоративної культури серед публічних посадовців задля запобігання корупції. Зокрема, встановлення норм і очікуваної поведінки знижує ризики неетичної поведінки та свавілля під час здійснення публічної служби. Крім того, регламентованість операційних процедур сприяє підзвітності та відкритості органів місцевого самоврядування, що у свою чергу впливає на рівень довіри громадян до їхніх діяльності.

До того ж рішення публічних посадовців мають спиратися на принцип правової визначеності, тобто бути достатньо чіткими та передбачуваними для того, щоб громадяни могли регулювати свої дії, а також опублікованими. Зважаючи на потребу дискреції в діяльності органів місцевого самоврядування задля вирішення складних ситуацій, маємо наголосити на необхідності її чіткої регламентації з метою недопущення сваволі. Окрім того, слід враховувати легітимні очікування громадян: публічні посадовці мають дотримуватися власних рішень і, за можливості, обіцяного.

Застосування принципу правової визначеності є розповсюдженою практикою в розвинутих країнах і, враховуючи євроінтеграційні процеси, маємо зауважити нагальність впровадження подібного досвіду в Україні. До прикладу, варто взяти до уваги дослідження Індексу правової визначеності та рішення Європейського суду з прав людини щодо легітимних очікувань громадян.

Також звертаємо увагу позитивні зрушення на шляху до підвищення доброчесності серед публічних посадовців, наприклад створення Національного агентства з питань запобігання корупції й ведення механізмів електронного обліку доходів державних службовців. Водночас існує необхідність у запровадженні таких заходів: створення сприятливих умов для професійного розвитку (гідна оплата праці), посилення відповідальності за порушення стандартів доброчесності, а також забезпечення невідворотності покарання за корупцію.

Таким чином, маємо відзначити важливість професійної культури і дотримання принципу правової визначеності для забезпечення доброчесності в діяльності публічних посадовців і зменшення ризиків корупції. Як вважав Дж. Локк, саме довіра, на

основі якої громадяни делегували повноваження органам державної влади, є громадянським способом контролю над якістю здійснення влади [8].

Список використаних джерел

1. Європейська комісія «За демократію через право» (Венеційська комісія.). Верховенство права. *ПРАВО УКРАЇНИ*. 2011. № 11. С. 168–184.
2. Завгородня В. М. Принцип захисту легітимних очікувань в адміністративному праві ЄС та перспективи його впровадження в Україні. *Правовий вісник Української академії банківської справи*. 2013. № 2(9). С. 25–30.
3. Кирбят'єв О. О. Професійна діяльність працівників правоохоронних органів та перевищення ними влади: кримінологічний вимір. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2020. Т. 2, № 3(28). С. 147–151. URL: [https://doi.org/10.32837/pyuv.v2i3\(28\).377](https://doi.org/10.32837/pyuv.v2i3(28).377).
4. Матвєєва Ю. І. Поняття та розуміння принципу правової визначеності. *НАУКОВІ ЗАПИСКИ НаУКМА*. 2017. Т. 200. С. 94.
5. Forsyth C. Legitimate Expectations Revisited. *Judicial Review*. 2011. No. 16(4). P. 429–439. URL: <https://doi.org/10.5235/108546811799320754> (дата звернення: 09.12.2024).
6. Index of Legal Certainty. Report for the Civil Law Initiative. The Foundation pour le Droit Continental, 2015. 257 p. URL: <https://www.fondation-droitcontinental.org/en/index-legal-certainty/> (date of access: 09.12.2024).
7. LEGITIMATE EXPECTATIONS ACCORDING TO THE EUROPEAN CONVENTION ON HUMAN RIGHTS. *Law and World*. 2019. No. 5(13). P. 21–31. URL: <https://lawandworld.ge/index.php/law/article/view/176> (date of access: 09.12.2024).
8. Repository at ChSTU: Генеалогія феномена довіри: історико-філософський екскурс. *Repository at ChSTU: Home*. URL: <https://er.chdtu.edu.ua/handle/ChSTU/857> (дата звернення: 09.12.2024).

PRACTICAL ASPECTS OF IMPLEMENTING INTEGRITY

Kyryl Lantkevych

State University of Economics and Technology,

e-mail: kirilllantkevic@gmail.com, Ukraine**Bohdan Lytvyn**

State University of Economics and Technology,

e-mail: litvin.univ@gmail.com, UkraineSupervisor - **Iliia Hiorhadze**, Assistant of the Department of Law,

State University of Economics and Technology,

e-mail: hiorhadze@duet.edu.ua, Ukraine

Abstract. The principle of integrity acquires a new meaning in today's conditions, taking into account the active reform of the civil service and the restructuring of the principles on which it operates. The essay highlights the practical aspects of implementing integrity, in particular, its impact on the ethical standards of civil servants and the impact of this principle on the fight against corruption in Ukraine. The analysis was based on the study of developments and effective practices of leading countries of the European Union, as well as international programs that have already had a significant impact on the sphere of civil service in Ukraine. The main areas within which the research was built are: ethical standards, anti-corruption and the relationship between the state and society. Attention was also drawn to the main problems that arise in the process of implementing the principle of integrity in the sphere of public service and suggested ways to solve them.

Keywords: integrity, corruption, public service, ethics, principle, public interest, public, legislation.

Вступ

Доброчесність – це не просто принцип, що знайшов своє доктринальне визначення в багатьох наукових доробках, але і один із елементів реформи публічної служби в Україні. Протягом останніх десятиліть професійна етика дедалі частіше розглядається як об'єктивна суспільна необхідність, зумовлена специфікою здійснення професійної діяльності публічними службовцями та особливостями соціального середовища, у межах якого вона

реалізується.

Реформування системи державного управління в Україні, орієнтоване на демократизацію та інтеграцію до європейського адміністративно-правового простору, створило необхідність підвищення стандартів морально-етичної складової професійної діяльності у сфері публічного управління. Така етика є не лише механізмом регулювання поведінки представників органів державної влади, а й засобом забезпечення авторитету цих органів і зміцнення довіри до них з боку громадян, зокрема через залучення останніх до процесів публічного управління.

Залучення громадян до управлінських процесів передбачає формування партнерських відносин між органами влади та громадянами, чітке усвідомлення функціонального призначення державних і місцевих органів влади, а також належне ставлення до їхньої ролі в суспільному житті.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання впровадження принципу доброчесності на практиці досліджувалося такими вченими як: Хомчишин І, Корчак Н, Бахаєва А.С.. та ін. Організація Transparency International періодично проводить статистичні дослідження індексу сприйняття корупції.

Формулювання мети та завдання. Метою є висвітлення практичних аспектів впровадження принципу доброчесності, виходячи із наявних практик як національного, так і міжнародного рівнів. Завданням є дослідження та обґрунтування необхідності доброчесності у сфері публічної служби, виходячи із аналізу впливу такого принципу на сферу публічної служби в різних країнах світу.

Для вирішення поставленого завдання використовувалися такі методи: метод аналізу, за допомогою якого вдалося сфери, в яких наразі впроваджується принцип доброчесності; порівняльний метод, який допоміг співставити методи боротьби з корупцією в різних державах; формально-юридичний метод, за допомогою якого було досліджено стан законодавчого регулювання впровадження доброчесності у публічну службу.

Практичні аспекти впровадження доброчесності

Етичні стандарти як приклад впровадження доброчесності

Державна служба покликана виконувати своє основне завдання – служити народові України та кожному громадянину, що закладає підґрунтя для формування професійно-етичної системи державної служби, включно з цінностями, принципами, нормами та стандартами поведінки, а також вимогами до моральних якостей державних службовців.

Публічна служба є невід’ємно пов’язаною з питаннями моралі та етики, які визначають професійний і моральний обов’язок державного службовця. Особливий вплив публічних службовців на життя громадян зумовлений їхньою здатністю приймати рішення, що мають важливе значення для повсякденного життя громадян, а також їх правом визнавати, відхиляти чи модифікувати звернення громадян відповідно до чинного законодавства.

Зазначені морально-етичні аспекти професійної діяльності публічних службовців набувають особливої ваги в контексті забезпечення доброчесності як одного з ключових принципів публічної служби. Відповідно до ч. 1 ст. 4 Закону України «Про державну службу» доброчесність - це спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень (On Civil Service, 2016). Відповідно до ст. 1 Закону України «Про запобігання корупції» приватний інтерес - будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв’язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях (On Prevention of Corruption, 2014). Виходячи із даного нормативного визначення, можна стверджувати про те, що доброчесність є запобіжником, який не допускає, щоб інтереси приватного характеру (майнові чи немайнові) брали верх над інтересами публічними. В тому разі, коли службові чи посадові повноваження публічного службовця починають йти в розріз з приватними інтересами настає реальний конфлікт, що впливає на об’єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених

повноважень. Саме при настанні такого конфлікту у справу вступає доброчесність.

Значення доброчесності у боротьбі з корупцією

Досліджуючи практичні аспекти впровадження доброчесності у сферу публічної служби не можна оминати її вагу та значення в боротьбі з корупцією. Відповідно до Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, що затверджені Наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 05.08.2016 № 158 діяти доброчесно, означає не використовувати службове становище в приватних інтересах чи в неправомірних приватних інтересах інших осіб, у тому числі не використовувати свій статус та інформацію про місце роботи з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб (On Approval of the General Rules of Ethical Conduct of Civil Servants and Local Government Officials, 2016). Як зазначає Хомчишин І. : «Основою антикорупції та невід'ємною частиною культури державної служби є принцип доброчесності» (Khomyshyn I. 2021). З цим варто погодитись, адже доброчесність – це не лише про знаходження балансу між особистими та публічними інтересами, але й спосіб практичної реалізації етичних принципів публічних службовців. Чинне законодавством впроваджено засоби запобігання та врегулювання конфліктів інтересів, тобто пряме застосування принципу доброчесності, до публічних службовців усіх рангів при боротьбі з корупцією. Серед таких засобів можна виділити наступні: усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення; застосування зовнішнього контролю за виконанням особою відповідного завдання; обмеження доступу особи до певної інформації; переведення особи на іншу посаду (On Prevention of Corruption, 2014). Якщо ж конфлікт неможливо врегулювати вищезазначеними способами можливе застосування звільнення особи із займаної посади.

Головним правилом у запобіганні появі конфлікту інтересів у публічній службі, а відповідно і в сфері боротьби з корупцією – це вчасне виявлення тих зародків превалювання приватним над публічним які потім призводять до катастрофічних наслідків як для окремих галузей економіки, так і для держави в цілому. Значим

поштовхом у цьому напрямку є створення Національного агентства з питань запобігання корупції (далі – НАЗК) до повноважень якого входить: проведення моніторингу способу життя суб'єктів декларування; здійснення моніторингу та контролю за виконанням актів законодавства з питань етичної поведінки, запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та ін. Окрім НАЗК, чинне антикорупційне законодавство наділяє повноваженнями у запобіганні та протидії корупції й ряд інших суб'єктів, серед яких: уповноважені підрозділи органів державної влади, місцеві органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи, організації, їх посадові та службові особи, а також громадяни. Виходячи із вищезазначеного, можна стверджувати про те, що запобігання та врегулювання конфліктів інтересів – це не справа одного чи декількох агентств чи відомств, а злагоджений механізм, що побудований на взаємодії держави та громадян і їх об'єднань.

Приклади запровадження принципу доброчесності на практиці

В площині публічної служби принцип доброчесності впроваджується і шляхом прийняття кодексів етики в окремих органах державної влади та органах місцевого самоврядування. Показовим є кодекс етики Національного антикорупційного бюро України (далі – НАБУ), який за своїм правовим статусом є підзаконним нормативно-правовим актом, що містить перелік принципів і стандартів етичної поведінки працівників НАБУ при виконанні ними посадових обов'язків та в повсякденному житті (Code of Ethics for Employees of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine, 2016). Звичайно, практика кодифікації етичних стандартів походить із досвіду країн під егідою Європейського Союзу, починаючи з Модельного кодексу поведінки для державних службовців та Конвенції про цивільно-правову відповідальність за корупцію прийнятих Радою Європи, закінчуючи кодексами етики для публічних службовців таких країн як: Нідерланди, Литва, Хорватія, Чехія та Франція. В розрізі взаємодії України та країн Європейського Союзу варто згадати і про антикорупційну ініціативу ЄС (EUACI) в мажах якої ключові українські органи

державної влади в сфері боротьби з корупцією (НАЗК, НАБУ, САП, ВАКС) переймають досвід посилення антикорупційних інституцій шляхом підвищення рівня прозорості та підзвітності, викриття випадків корупції, підвищення рівня обізнаності та моніторинг зусиль з боротьби з корупцією.

Як зазначає Корчак Н.: «Питання доброчесності як поняття, категорія, явище тощо – це питання цілей та цінностей у демократичному суспільстві, якісних соціальних змін в етичному вимірі, а також розвитку знань і формування вмінь» (Korchak, N., 2023). Відповідно впровадження доброчесності у публічній службі неможливе без панування даного принципу і ефективних змін у суспільстві. Роль громадськості відіграє вирішальне значення у сучасному світі при формуванні ідей, тенденцій, принципів на державному рівні. В наш час, питання доброчесності, антикорупції, поведінки публічних службовців отримало якісно нове значення, адже тягар воєнного стану та вирішення проблем на загальнодержавному рівні цілком покладається на посадовий і службових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування. Такі умови формують середовище в якому увага громадськості до діяльності публічних службовців різних рангів є більш сконцентрованою та прискіпливою. Саме громадськість повинна виступати тим головним контролюючим механізмом, який сприятиме не тільки вдалому впровадженню принципу доброчесності, але й формуванню такого рівня правосвідомості, який би дозволив знизити рівень корупції, покращити взаємодію держави та громадян.

Отже, на сьогоднішній день принцип доброчесності вже знаходить своє місце в чинному законодавстві як один із постулатів етики публічних службовців, так і у вигляді інструменту у боротьбі з корупцією. Разом з цим, нормативного визначення замало, адже дійсність і дієвість норм права це різні за значенням терміни, і тому окрім дійсних правил поведінки, потрібні ще й дієві шляхи їх впровадження.

В даному контексті варто навести приклад Великої Британії та Німеччини як одних із провідних держав європейського континенту. В даних країнах століттями формувалися засади морально-етичної поведінки за допомогою політичних і

законодавчих заходів, соціальному контролю за публічними службовцями. Окреме місце у впровадженні принципу доброчесності та боротьбі з корупцією посідає громадська думка, яка виступає стримуючим фактором для негативних явищ у суспільстві. Як результат, за даними дослідження Transparency International індекс сприйняття корупції в Німеччині станом на 2023 р. становить - 78/100 а у Великій Британії – 78/100 (Corruption Perceptions Index, 2023). Вищеописані напрацювання можна впровадити і на теренах сучасної України, з певними видозмінами враховуючи рівень економіки, досконалості законодавства, ступеню розвитку громадянського суспільства і найголовніше - безпекової ситуації, яка на пряму пов'язана з ходом бойових дій.

Факт наявності повномасштабної війни на території України не повинен стати на заваді впровадження принципу доброчесності у сфері публічної служби. Навпаки, доброчесність – це дієвий інструмент, який здатен посилити державний апарат перед викликами військової агресії, шляхом розвитку такого рівня правосвідомості, який би унеможливив превалювання приватних інтересів, при прийнятті ключових рішень, від яких залежить подальше функціонування держави загалом.

Висновки

Підсумовуючи, можна стверджувати, що професійна етика і доброчесність займають центральне місце в системі публічної служби, адже вони визначають не лише стандарти поведінки державних службовців, а й загальний рівень довіри громадян до органів влади. Зміни в управлінській сфері України, спрямовані на демократизацію та інтеграцію з європейським правовим простором, вимагають підвищення морально-етичних стандартів у публічному управлінні. У цьому контексті доброчесність виступає важливим принципом, що не лише регулює поведінку державних службовців, але й запобігає зловживанню владою для задоволення особистих інтересів. Вона є запорукою належного балансу між публічними та приватними інтересами, створюючи основи для здорових відносин між владою та громадянами. Саме в таких умовах доброчесність сприяє активному залученню громадян до управлінських процесів та зміцненню взаємної довіри. Важливо, що в умовах війни цей принцип стає ще більш актуальним, адже він

допомагає зміцнити державні інституції та забезпечити ухвалення рішень, що відповідають публічним інтересам і сприяють сталості держави навіть у найскладніші часи.

Окремого значення доброчесність набуває у сфері боротьби з корупцією, виступаючи стримуючим фактором настання конфлікту інтересів при виконанні службових та посадових обов'язків публічними службовцями. Україна має можливість орієнтуватися на досвід країн західної Європи у побудові ефективних стратегій боротьби з корупцією, шляхом налагодження комунікації держави з громадськістю, впровадження якісно нових політичних та законодавчих заходів. Отже, етичні стандарти, антикорупція та взаємодія держави із суспільством – це ті ключові аспекти на яких базується принцип доброчесності, але цілком передбачувано, що сфера його впливу надалі невпинно зростатиме.

Список використаних джерел

1. Code of Ethics for Employees of the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine. National Anti-Corruption Bureau of Ukraine [Electronic resource] (2016): https://nabu.gov.ua/site/assets/files/28206/nabu_codeks.pdf
2. Corruption Perceptions Index. Transparency International. [Electronic resource] (2023): <https://www.transparency.org/en/cpi/2023>
3. Khomyshyn I. (2021) Integrity as a Component of the Activities of Public Officials in the Context of Combating Corruption. Bulletin of the National University "Lviv Polytechnic". Series: Legal Sciences, 63.
4. Korchak, N. (2023). Integrity as a Tool for Developing Legal Awareness of Public Servants in the Context of Civil Service Reform. Aspects of Public Administration, 11(4), 86.
5. On Approval of the General Rules of Ethical Conduct of Civil Servants and Local Government Officials. Order of the National Agency for the Prevention of Corruption dated 05.08.2016 No. 158 [Electronic resource] (2016): <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16>
6. On Civil Service. Law of Ukraine. [Electronic resource] (2016): <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19>
7. On Prevention of Corruption. Law of Ukraine [Electronic resource] (2014): <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18>.

Наданий матеріал раніше не публікувався та не надсилався в інші видання.

INTEGRITY IN PRACTICE: TOOLS AND METHODS OF IMPLEMENTATION IN THE CIVIL SERVICE AND LOCAL SELF-GOVERNMENT (PUBLIC SERVICE)

Anzhelika Moskalenko

*Chernihiv Polytechnic National University,
anzhelika.moskalenko2005@gmail.com, Ukraine*

Aisel Kasymova

*Chernihiv Polytechnic National University,
aiselkasymovas@gmail.com, Ukraine*

Supervisor – Alla Nitchenko, PhD,

*Chernihiv Polytechnic National University, nitalla2014@gmail.com,
Ukraine*

Abstract. The article examines the importance of integrity in public service and its role as a tool for effective anti-corruption measures. It highlights key components of integrity, including honesty, objectivity, diligence, and equality. The arguments presented emphasize why this quality is essential for the effective functioning of public servants. It is stressed that corruption is the antithesis of integrity and has a devastating impact on all spheres of society. By examining the consequences of corruption in public service, the authors conclude that corruption is a systemic problem requiring a systemic solution. On this basis, it is proposed to combat corruption through a comprehensive anti-corruption policy. The authors provide a detailed analysis of the problems and prospects of anti-corruption policy in Ukraine, identifying challenges such as imperfect legislation, low public awareness, and inadequate digitalization. To address these issues, the authors propose a set of measures to overcome corruption, including strengthening anti-corruption institutions, engaging the public, and leveraging international experience. In conclusion, the authors recommend a comprehensive approach to fighting corruption, emphasizing that under such conditions, Ukraine can achieve significant results.

Keywords: integrity, corruption, public service, anti-corruption policy, international experience.

Вступ

Доброчесність – фундаментальна цінність, яка відіграє вирішальну роль у формуванні ефективної публічної служби та розвитку демократичної держави. Вона забезпечує прозорість державного управління, зміцнює довіру громадян до органів влади та створює сприятливі умови для соціально-економічного розвитку. Водночас, недотримання принципів доброчесності породжує корупцію, яка підриває демократичні процеси, гальмує економічний розвиток та знижує якість життя.

Антикорупційна політика є дієвим інструментом боротьби з корупцією в Україні, яка сприяє запобіганню проявам корупції та формуванню культури доброчесності. Впровадження інноваційних технологій, удосконалення законодавства та залучення громадськості – ключові кроки на шляху до ефективного державного управління та зміцнення демократичних засад у суспільстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У статті розглянуті праці науковців: Дем'янюк Н., яка досліджувала проблеми антикорупційної політики в Україні; Хоми Н. і Вдовичин І., які аналізували стратегії, засновані на досвіді міжнародних країн, зокрема Естонії. Крім того, було використано електронні джерела, що висвітлюють нормативно-правові основи та практичні аспекти боротьби з корупцією.

Мета статті. Дослідити роль доброчесності як фундаментальної цінності в публічній службі, проаналізувати її вплив на ефективність державного управління та боротьбу з корупцією, визначити основні перешкоди на шляху впровадження антикорупційної політики в Україні та запропонувати комплекс заходів для їх подолання.

Антикорупційна політика як інструмент забезпечення доброчесності в публічній службі

Доброчесність у сучасному світі набуває все більшого значення в багатьох професіях та сферах життя. Цінності дуже часто піддаються випробуванням і доброчесність стає «зіркою», яка вказує правильний шлях. У тлумачних словниках поняття доброчесності визначають, як «висока моральна чистота, чесність» [4]. На нашу думку це поняття слід розширити, вказавши основні складові, якими є: незалежність (означає діяти відповідно до моральних цінностей та принципів, не піддаючись зовнішньому впливу або тиску); об'єктивність (неупередженість) (означає керуватися всіма фактами та думками сторін, а не особистими уподобаннями та емоціями); чесність і невідкупність (означає дотримувати правди); дотримання етичних норм (означає дотримуватися принципів моралі та професійної етики); старанність (означає відповідально та сумлінно виконувати свої обов'язки), а також рівність (означає справедливе ставлення до всіх людей, незалежно від статусу, статі, релігії, тощо) [9].

Коли службовці діють згідно доброчесності, вони набагато краще зосереджені на вирішенні нагальних проблем держави та громадян. Більше того, складові доброчесності виступають допоміжним підґрунтям для публічної служби. Чеснота – фундамент демократії; прозорість та відкритість створюють умови для взаємодії між службовцями та громадянами, і допомагають досягти спільної мети у прийнятті рішень. Таким чином, зміцнюється довіра населення до держави та підвищується стійкість влади. А отже, доброчесність є не просто бажаною рисою людини, а й необхідною умовою для ефективного функціонування держави.

Але що відбувається, коли принципи доброчесності порушуються? Тоді, ми стикаємося з таким явищем, як корупція. Доброчесність і корупція – два протилежні значення: там, де панує одна, інший місця немає. Тобто, корупція – це прямий наслідок відсутності доброчесності.

«Корупція – використання особою, наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної

вигоди особі, або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей» [2].

Проблема корупції не обмежується лише економічними, соціальними та політичними причинами свого виникнення. Корупція – це «вірус» який пронизує всі сфери суспільства, гальмуючи економічний розвиток, посилюючи політичну та соціальну нестабільність. Одним з наслідків корупції є звикання суспільства до цього негативного явища, що сприймається як невід'ємна частина життя, чим підвищується рівень недоброочесності. У публічній службі корупція набуває руйнівного характеру. Вона підриває довіру громадян до державних службовців, знижує ефективність роботи державних органів та спотворює результати державної політики. Наслідками корупційної публічної служби можна назвати: перешкоди для розвитку бізнесу (підприємці вимушені платити хабарі, щоб отримати необхідні дозволи або уникнути перевірок, що спричиняє зниження конкурентоспроможності та відбиває бажання працювати в сфері бізнесу, наслідком чого виступає погіршення економіки); перевищення службових повноважень (службовці часто використовують своє службове становище для особистого збагачення, приймаючи рішення, які суперечать інтересам держави та суспільства); зниження якості державних послуг; небезпека для держави (службовці, які схильні до корупції, можуть створювати умови для зовнішнього втручання у внутрішні справи держави).

Тому, корупція – не просто злочин, а системна проблем, яка вимагає системного вирішення. Ефективним способом подолання корупції є антикорупційна політика, яка спрямована на створення умов, які не тільки викорінюють корупцію, а й унеможливлюють появу нових корупційних проявів. Антикорупційна політика передбачає системний підхід, який дозволяє боротися не тільки з окремими проявами корупції, а й значно знизити її рівень.

Антикорупційна політика – це комплекс заходів, спрямованих на боротьбу з корупцією в усіх сферах суспільного життя. Вона включає правові, організаційні, економічні та інші

інструменти, які дозволяють запобігати, виявляти та протидіяти корупції. В Україні основи цієї політики визначені Законом «Про засади державної антикорупційної політики на 2021–2025 роки», який також називають антикорупційною стратегією. Поняття антикорупційної політики передбачає системну діяльність державних органів, громадянського суспільства, бізнесу та всього суспільства. Вона охоплює розробку законодавчих ініціатив, проведення антикорупційної експертизи нормативно–правових актів, контроль за діяльністю посадових осіб, а також підвищення прозорості та підзвітності державних органів [8].

Антикорупційна політика у сфері публічної служби – це ключ до прозорого і ефективного державного управління. Її основна мета – зменшення корупційних ризиків і створення умов для доброчесності посадовців. Вона включає заходи, які спрямовані на формування чесної, професійної та відповідальної публічної служби.

Проте, не слід виключати й проблеми антикорупційної політики. Вона стикається з численними викликами, які суттєво ускладнюють її ефективне впровадження. Однією з найбільших проблем є недосконалість нормативно–правової бази. Хоча в Україні діють закони, спрямовані на боротьбу з корупцією, вони часто виявляються фрагментарними або суперечливими, що створює перешкоди для їх застосування. Недостатня деталізація процедур контролю за діяльністю державних службовців, а також прогалини у регулюванні конфлікту інтересів і запобіганні незаконному збагаченню спричиняють низьку ефективність таких механізмів. Більше того, відсутність уніфікованих стандартів для оцінки антикорупційних заходів створює правову невизначеність [1, с. 3-6]

Проблемою також виступає низька обізнаність населення про способи боротьби з корупцією в публічній службі, що ускладнює громадський контроль. Багато громадян не розуміють, як і де можна повідомити про корупційні дії, а також не вірять у реальність покарання винних. Ця ситуація посилюється через загальну недовіру до антикорупційних інститутів, таких як Національне антикорупційне бюро України (НАБУ) або

Національне агентство з питань запобігання корупції (НАЗК). Причинами недовіри є не лише затягування розслідувань або їх недостатня прозорість, але й політична залежність таких органів, яка зводить нанівець їхню спроможність діяти неупереджено [7].

На нашу думку, перспективами вдосконалення антикорупційної політики та вирішення проблем є не тільки законодавча база, а й організаційні зміни, освітня робота і широке залучення громадськості.

Одним із важливих елементів такого вдосконалення є прозорість. Відкритий доступ до інформації про бюджети, державні закупівлі чи майновий стан посадовців допомагає зменшувати корупційні ризики. Це стає можливим завдяки сучасним технологіям. Наприклад, платформа «Дія» автоматизує багато процесів, усуваючи потребу у прямому контакті громадян із чиновниками. Менше контакту – менше можливостей для зловживань.

Міжнародні стандарти також допомагають вибудувати ефективну антикорупційну політику. Наприклад, Конвенція ООН проти корупції, служать орієнтирами для законодавчих ініціатив і впровадження найкращих практик. Дотримання цих стандартів не тільки гармонізує українське законодавство з європейським, але й зміцнює довіру до України як демократичної держави [6].

Важливою є також роль громадськості. Люди мають бути активними учасниками антикорупційних процесів через: моніторинг, участь у прийнятті рішень і контроль за діяльністю органів влади. Чим більше відкритості та залучення громадян, тим меншою є ймовірність корупційних схем.

Реформування системи публічної служби потребує інтегрованого підходу. Це означає, що потрібно одночасно працювати над законодавчими змінами, підвищенням етичних стандартів, впровадженням сучасних технологій і освітніми кампаніями. Лише тоді можна створити середовище, де корупція не буде мати шансів на існування.

Перспективи розвитку антикорупційної політики в публічній службі тісно пов'язані з впровадженням інноваційних технологій. Цифровізація державних процесів може суттєво зменшити ризики

корупції. Наприклад, автоматизація процедур державних закупівель, яку забезпечує платформа Prozorro, значно зменшує можливості для маніпуляцій. У майбутньому важливим кроком може стати впровадження блокчейн-технологій для збереження й обробки даних, що забезпечить їхню прозорість і незмінність. Також варто використовувати міжнародний досвід країн, які досягли високого рівня ефективності у запобіганні корупції.

До прикладу, Естонія досягла значного успіху завдяки повній цифровізації державних послуг, що мінімізувало контакт між громадянами і чиновниками [5]. У Фінляндії та Данії, які регулярно займають перші місця в рейтингу Transparency International, основою ефективної антикорупційної політики є прозорість процесів, незалежність судової системи та активна участь громадянського суспільства [3]. Тому, для реалізації потенціалу антикорупційної політики в Україні важливо розширювати повноваження антикорупційних органів і забезпечувати їхню повну незалежність. Це включає як зміцнення юридичних гарантій, так і забезпечення достатнього фінансування для ефективної роботи.

Успіх також залежить від активізації міжнародної співпраці, яка дозволить адаптувати найкращі практики до українського контексту. Поряд з цим, інтеграція антикорупційних принципів у систему освіти та постійна комунікація із суспільством сприятимуть зміцненню довіри громадян.

Висновки

Доброчесність є ключовою цінністю для ефективного функціонування держави, яка сприяє підвищенню довіри громадян, прозорості та підзвітності державних органів. Вона містить в собі такі складові: незалежність, об'єктивність, чесність, дотримання етичних норм і рівність.

Корупція є протилежністю доброчесності та серйозною загрозою для суспільства, яка гальмує економічний розвиток, підриває довіру до влади, сприяє зловживанню повноваженнями, знижує якість державних послуг і створює ризики для національної безпеки. Для запобігання корупції слід впроваджувати антикорупційну політику.

При цьому, антикорупційна політика стикається з низкою суттєвих проблем, які ускладнюють ефективну боротьбу з корупцією. Однією з ключових перешкод є недосконалість законодавчої бази, що створює правову невизначеність і дозволяє уникати відповідальності за корупційні дії. Також значною проблемою є низький рівень громадської обізнаності про механізми протидії корупції, що обмежує активну участь суспільства у цьому процесі. До цього додається недовіра до антикорупційних органів, яка виникає через затягування розслідувань, відсутність реальних результатів та політичну залежність цих структур. Крім того, боротьба з корупцією часто стримується обмеженістю технологічних та ресурсних можливостей, що не дозволяє впроваджувати сучасні інструменти моніторингу й контролю.

Для подолання проблем антикорупційної політики необхідно вжити комплексних заходів. Насамперед слід удосконалити законодавство, забезпечивши його комплексність та уніфікованість, аби усунути правові прогалини. Важливим кроком є підвищення прозорості діяльності органів влади через цифровізацію процесів, зокрема використання таких платформ, як «Дія» та Prozorro, що сприяє відкритості й підзвітності. Необхідно зміцнити незалежність і підзвітність антикорупційних органів, аби усунути політичний вплив на їхню діяльність. Особливу увагу слід приділити освітнім програмам, які підвищуватимуть обізнаність громадян про способи боротьби з корупцією та їхню роль у цьому процесі. Крім того, варто активніше посилювати міжнародну співпрацю, адаптуючи найкращі світові практики у боротьбу з корупцією. Важливо також залучати громадян до контролю та моніторингу антикорупційних заходів, створюючи умови для участі суспільства.

Підсумовуючи, ми можемо сказати, що боротьба з корупцією в публічній службі вимагає комплексного підходу, який поєднує правові реформи, інновації, міжнародну співпрацю та активну роль громадянського суспільства. Тільки за таких умов Україна зможе досягти відчутних результатів у протидії корупції. Антикорупційна політика – це не тільки про боротьбу з порушеннями, але й про створення системи, в якій посадовці

працюють для суспільного блага, а громадяни довіряють державі. Це шлях до справедливості, відповідальності та кращого життя для кожного з нас.

Список використаних джерел

1. Dem'ianiuk, N. Antykoruptsiina polityka v Ukraini [Anti-corruption policy in Ukraine]. Retrieved from <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/30770/1/290.PDF> (in Ukr.).
2. Derzhavna inspektsiia enerhetychnoho nahliadu Ukrainy. Terminy, vyznachenі Zakonom Ukrainy «Pro zapobihannia koruptsii» [Terms defined by the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption"]. Retrieved November from <https://sies.gov.ua/zapobigannya-ta-protidiya-korupciyi/antikorupcijni-povidomlennya-inspekciyi/termini-vyznacheni-zakonom-ukrayini-pro-zapobigannya-korupciyi> (in Ukr.).
3. Holovni pokaznyky v SRI-2023 [Main indicators in SPI-2023]. Retrieved from <https://cpi.ti-ukraine.org/> (in Ukr.).
4. Horokh – ukrainski slovnyky. Dobrochesnist' – tlumachennia [Integrity – definition]. Retrieved from <http://surl.li/hrjzdu> (in Ukr.).
5. Khoma, N., & Vdovychyn, I. Antykoruptsiina stratehiia Estonii: dosiahnutyi prohres i nayavni problemy [Estonia's anti-corruption strategy: achieved progress and existing problems]. Retrieved from <https://relint.vnu.edu.ua/index.php/relint/article/view/265/245> (in Ukr.).
6. Mizhnarodne antykoruptsiine zakonodavstvo ta Konventsiiia OON proty koruptsii: do choho tut Ukraina? Retrieved from <https://nazk.gov.ua/uk/mizhnarodne-antykoruptsiijne-zakonodavstvo-ta-konventsiiya-oon-proty-koruptsiyi-do-chogo-tut-ukrayina/> (in Ukr.).
7. Nehatyvni tendentsii ta nyzka obiznanist': kil'ka tez pro doslidzhennia vid NAZK. Retrieved from <https://ti-ukraine.org/blogs/negatyvni-tendentsiyyi-ta-nyzka-obiznanist-pro-shhogovoryt-masshtabne-doslidzhennya-shhodo-koruptsiyi/> (in Ukr.).
8. Verkhovna Rada of Ukraine (2014, October 14). Zakon Ukrainy «Pro zapobihannia koruptsii» [A law of Ukraine is "On prevention of corruption"], №49, Article 2056. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (in Ukr.).

9. Visim skladovykh dobrochesnosti: yak yikh pravyl'no vyznachyty Konkursnij komisiyi i konkursantom. Retrieved from <https://pravo.org.ua/blogs/visim-skladovyh-dobrochesnosti-yak-yih-pravylno-vyznachyty-konkursnij-komisiyi-i-konkursantom/> (in Ukr.).

Наданий матеріал раніше не публікувався та в інші видання не надсилався

TRANSPARENCY AND ACCOUNTABILITY MECHANISMS OF STATE AUTHORITIES AND LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES

Kovalenko Maria

*State University of Trade and Economics,
m.kovalenko_fmtp_20_23_b_d@knute.edu.ua, Ukraine*

Sasa Yaroslav

*State University of Trade and Economics,
y.sasa_fmtp_15m_24_m_d@knute.edu.ua, Ukraine*

*Supervisor – **Lata Natalia**, PhD,*

*State University of Trade and Economics, n.lata@knute.edu.ua,
Ukraine*

Abstract. The article examines the principles of transparency and accountability as fundamental elements of democratic governance, emphasizing their importance in ensuring the effective operation of public authorities and local self-government. The Ukrainian legal framework, including the Law “On Access to Public Information” and the Law “On the Openness of Public Funds,” is analyzed, highlighting the mechanisms for providing open access to government activities and minimizing corruption risks. Key national instruments, such as open data registries and electronic platforms like Prozorro, E-data, and POLITDATA, are reviewed for their role in enhancing transparency. The study compares Ukraine’s progress with international practices, including Estonia’s e-governance system and the U.S. Freedom of Information Act, identifying effective tools for promoting public trust. Recommendations for improving transparency and accountability mechanisms in Ukraine through adopting international best practices and technological innovations are provided. The article concludes that strengthening these principles is critical for fostering political stability, trust, and sustainable development in the context of Ukraine’s European integration.

Keywords: transparency, accountability, democratic governance, open data, electronic platforms, public trust, Ukraine, European integration.

Вступ

Прозорість і підзвітність державних органів та органів місцевого самоврядування є наріжними каменями демократичного управління. Вони не лише забезпечують ефективне функціонування публічної влади, але й сприяють підвищенню рівня довіри громадян до держави. У сучасних умовах глобальної диджиталізації та євроінтеграції України ці принципи набувають особливого значення. Незважаючи на численні ініціативи у цій сфері, питання вдосконалення механізмів прозорості й підзвітності залишаються актуальними, що обумовлено необхідністю адаптації міжнародного досвіду та впровадження новітніх технологій. Дослідження спрямоване на аналіз наявних інструментів прозорості в Україні, їх ефективність та можливості розвитку на основі кращих світових практик.

Метою дослідження є аналіз сучасних механізмів прозорості та підзвітності державних органів і органів місцевого самоврядування в Україні, а також оцінка їхньої ефективності у порівнянні з міжнародними стандартами. Дослідження також має на меті розробку рекомендацій щодо впровадження найкращих світових практик для підвищення прозорості державного управління.

Методи дослідження: аналіз нормативно-правових актів, порівняльний аналіз правових систем, історико-правовий метод.

Інструменти прозорості та підзвітності державних органів та органів місцевого самоврядування

Прозорість та підзвітність є основними принципами демократичного управління, які забезпечують ефективне функціонування органів державної влади та місцевого самоврядування. Дані принципи є гарантією того, що органи влади діють відкрито, відповідно інтересів громадян України і готові нести відповідальність за прийняті рішення. Принципи прозорості і

підзвітності тісно пов'язані між собою, ці принципи створюють основу для побудови демократичного управління, де органи влади діють у інтересах суспільства, а громадяни мають можливість активно впливати на процеси управління. В сучасних умовах та в процесі Європейської інтеграції України, питання прозорості та підзвітності набувають особливого значення. Вони є основою для розвитку демократичного суспільства, де громадяни мають право на доступ до інформації та можуть активно брати участь у прийнятті рішень. Водночас, інструменти, які забезпечують прозорість і підзвітність, все ще потребують вдосконалення та поширення.

Важливість теми прозорості та підзвітності органів державної влади та місцевого самоврядування неможливо переоцінити. Без належної системи публічного доступу до інформації та прозорості у використанні публічних коштів зростає ризик порушення прав громадян на доступ до інформації, а також їхнього конституційного права на участь у процесах управління, що закріплені в статті 38 Конституції України та визначають, що громадяни мають право активно долучатися до управління державними справами, брати участь у референдумах і вільно обирати та бути обраними до органів влади. Це створює умови для приховування корупційних діянь, уникнення відповідальності та неефективного використання обмежених фінансових ресурсів [1]. Як результат, знижується довіра громадян до державних інститутів і органів місцевого самоврядування. Зважаючи на ці загрози, питання забезпечення прозорості в системах публічної влади, є чи не найбільш ключовим. Адже від ефективності прозорого звітування, залежать і інші політичні аспекти, такі як ефективність реалізації державних програм, соціальних ініціатив, реформ, а також рівень економічної стабільності держави. Прозорість - це те, що дозволяє виявляти та усувати недоліки в процесах розподілу бюджетних коштів, забезпечуючи оптимізацію використання фінансових коштів [2].

Правове регулювання прозорості та підзвітності в Україні

В Україні даний аспект правовідносин регулюється низкою нормативно-правових актів. Звернімося до Закону України “Про доступ до публічної інформації”, даний закон регулює процедуру реалізації та забезпечення права кожного на доступ до інформації, якою володіють суб’єкти владних повноважень та інші розпорядники публічної інформації, передбачені цим Законом, а також до інформації, що становить інтерес для суспільства [3]. Ухваливши даний закон 13 січня 2011 року наша держава зробила важливий крок на шляху до забезпечення прозорості діяльності органів влади. Адже даний закон передбачає обов’язок органів влади оприлюднювати дані про свою діяльність, наприклад фінансові звіти, рішення, розпорядження, договори та іншу інформацію, що може містити суспільний інтерес.

Особливістю цього закону є його спрямованість на мінімізацію бюрократичних перешкод у доступі до інформації. Запити від громадян мають розглядатися в терміни, які є значно коротшими, ніж при зверненні громадян. Крім того, закон встановлює вичерпний перелік підстав для відмови в наданні інформації, відповідно є гарантія захисту прав громадян навіть у випадках обмеження доступу.

Вважаємо за необхідне відмітити значення Закону України «Про відкритість використання публічних коштів» [4]. Цей закон регулює порядок оприлюднення інформації про розподіл та використання державних коштів. Згідно до закону розпорядники бюджетних коштів зобов’язані оприлюднювати дані про: укладені договори, обсяги використаних коштів та виконання бюджетних програм. Ця інформація також доступна до перегляду на Єдиному веб-порталі використання публічних коштів, він забезпечує відкритий доступ для громадян, ЗМІ та аналітиків.

Додатково звертаємо увагу на наказ Національного агентства України з питань державної служби, а саме Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування [5], які на нашу думку також відіграє не менш важливу роль. Цей нормативний документ, встановлює принципи й стандарти поведінки державних службовців у їхній професійній діяльності. Його метою є забезпечення прозорості,

підзвітності, запобігання конфлікту інтересів і дотримання етичних стандартів у відносинах із громадянами, колегами та іншими суб'єктами. А ключовими принципами стали: прозорість та відкритість, підзвітність, справедливість, а також недопущення конфлікту інтересів.

Національні механізми забезпечення прозорості та підзвітності

Ознайомившись з нормативно-правовою базою, ми б хотіли розглянути практичний аспект прозорості та підзвітності державних органів та органів місцевого самоврядування. В Україні ключові національні інструменти прозорості можна розділити на дві групи: відкриті дані та електронні платформи. Зараз пропонуємо більш детально розглянути ці дві групи. До групи «відкриті дані» можна віднести реєстри, серед яких наступні:

- Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування – це портал, де містяться декларації осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;
- Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення – це портал, де міститься інформація про всіх фізичних та юридичних осіб, які вчинили корупційні правопорушення;
- Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань – це система, що забезпечує збирання, накопичення, обробку, захист, облік та надання інформації про юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадські формування, що не мають статусу юридичної особи.

Окрім відкритих реєстрів, в Україні також є низка електронних платформ:

- Prozorro – це онлайн-платформа, де державні та комунальні замовники оголошують тендери на закупівлю товарів, робіт і послуг, а представники бізнесу змагаються на торгах за можливість поставити це державі;

- Є-data та його модулі (open budget, spending, proifi та ін) – це ресурс, на якому представлена інформація у форматі відкритих даних, а також доступний інструмент громадського контролю за плануванням та використанням публічних коштів;
- Єдиний реєстр звітності політичних партій POLITDATA – портал, на якому містяться фінансові дані політичних партій, що функціонують в Україні (Реєстр звітів політичних партій POLITDATA запусають до наступних виборів). [6]

Якщо відкритих реєстрів в Україні досить багато і вони існують давно, то електронні платформи відносно новітня розробка і ми б хотіли поговорити про них більш детально.

Є-data — платформа відкритих даних у сфері публічних фінансів. Дана платформа - це реалізація розпорядження Кабінету Міністрів України від 11 лютого 2016 року № 92-р "Про схвалення Концепції створення інтегрованої інформаційно-аналітичної системи "Прозорий бюджет". Ресурс Є-data представляє інформацію у форматі відкритих даних. Завдяки цьому порталу кожен бажаючий може ознайомитися з плануванням та використанням бюджетів, використанням публічних коштів, провести аналіз обсягів імпорту-експорту товарів, діяльності закладів вищої та середньої освіти, та багато чого іншого.

Державні та комунальні органи часто оголошують тендери на закупівлю товарів, робіт та послуг задля реалізації своїх планів чи проєктів. З 1 квітня 2016 року для центральних органів влади та монополістів, а з 1 серпня 2016 року і для решти публічних замовників стала обов'язковою електронна система Prozorro. Prozorro відкрила доступ громадян до раніше закритого світу публічних закупівель [7].

Ще однією цікавою платформою є POLITDATA. POLITDATA створена з метою забезпечення прозорості своєї діяльності політичними партіями, які зобов'язані щоквартально, не пізніше ніж на сороковий день після закінчення звітного кварталу, подавати до Національного агентства з питань запобігання корупції звіт про майно, доходи, витрати і зобов'язання фінансового

характеру. Ця платформа дає змогу бажаючим ознайомитися з цими звітами. POLITDATA є найновішою серед розглянутих раніше платформ, її було створено всього два роки тому, і поки ще рано робити висновки про її ефективність, проте вже можна сказати, що це ще один великий крок до розбудови прозорості та підзвітності державних органів [8].

Міжнародний досвід забезпечення прозорості

Успішний досвід забезпечення прозорості державних органів в інших країнах може слугувати дороговказом для України. У країнах Європейського Союзу, наприклад, однією з ключових практик є використання електронного урядування. Естонія стала світовим лідером у цьому напрямку. Її система e-Estonia забезпечує прозорий доступ громадян до державних послуг через цифрові платформи, що працюють за принципом “одного вікна”. Громадяни можуть подавати запити, сплачувати податки, брати участь у виборах і навіть переглядати, хто має доступ до їхніх персональних даних, мінімізуючи корупцію [9].

У Сполучених Штатах прозорість забезпечується через закони, які вимагають публікації великої кількості даних у форматі open data. Наприклад, Закон США про свободу інформації (Freedom of Information Act) дозволяє громадянам і медіа отримувати доступ до інформації про діяльність державних органів. Крім того, система USAspending.gov надає дані про всі федеральні витрати, забезпечуючи громадський контроль за ефективністю використання бюджетних коштів [10].

Висновки

Прозорість і підзвітність є не лише технічними чи законодавчими інструментами, але й основними елементами довіри між владою і суспільством. Вони визначають якість управління і забезпечують механізми контролю за діяльністю державних органів. Україна досягла значних успіхів у реалізації цих принципів, проте для досягнення максимальної ефективності необхідно активніше впроваджувати міжнародний досвід, інтегрувати новітні технології та активно залучати громадян до процесів прозорості.

Прозорість є основою для ефективного демократичного управління, і з огляду на європейську інтеграцію України, удосконалення системи прозорості та підзвітності є важливим етапом у досягненні політичної стабільності та розвитку країни. Тільки за умови постійного вдосконалення цих інструментів можна гарантувати реальний прогрес на шляху до зміцнення довіри громадян до держави та побудови ефективної системи управління.

Список використаних джерел

1. Konstytutsiia Ukrainy: vid 28.06.1996 № 254k/96-VR: stanom na 1 sich. 2020 r. [Electronic resource]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-vp#Text>

2. Barych-Tinovska L.P., Durman O.L. Suchasni tsyfrovi instrumenty pidvyshchennia prozorosti ta efektyvnosti vykorystannia publichnykh koshiv. Tavriiskyi naukovyi visnyk. Seriia: Publichne upravlinnia ta administruvannia. 2022. № 3, pp. 14–22. <https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2022.3.2>

3. Pro dostup do publichnoi informatsii: Zakon Ukrainy vid 13.01.2011 № 2939-VI: stanom na 8 zhovt. 2023 r. [Electronic resource]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2939-17#Text>

4. Pro vidkrytist vykorystannia publichnykh koshiv: Zakon Ukrainy vid 11.02.2015 № 183-VIII: stanom na 24 zhovt. 2020 r. [Electronic resource]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183-19#Text>

5. Pro zatverdzhennia Zahalnykh pravyl etychnoi povedinky derzhavnykh sluzhbovtziv ta posadovykh osib mistsevoho samovriaduvannia. Ofitsiinyi webportal parlamentu Ukrainy. [Electronic resource]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#n13>

6. Reiestr zvitiv partii POLITDATA zapustiat do nastupnykh vyboriv – Novikov. Ukrinform. [Electronic resource]. Retrieved from <https://www.ukrinform.ua/rubric-politics/3746557-reestr-zvitiv-partij-politdata-zapustat-do-nastupnih-viboriv-novikov.html>

7. Yedynyi web-portal vykorystannia publichnykh koshiv: Spending. [Electronic resource]. Retrieved from <https://spending.gov.ua/new/>

8.Pro nas | ProZorro. [Electronic resource]. Retrieved from <https://prozorro.gov.ua/about>

9.e-Estonia - We have built a digital society & we can show you how. [Electronic resource]. Retrieved from <https://e-estonia.com/>

10.FOIA.gov - Freedom of Information Act. [Electronic resource]. Retrieved from <https://www.foia.gov/>

Наданий матеріал раніше не публікувався та в інші видання не надсилався

Anna Kolomiets, Vladyslav Litvinov

SOME ISSUES IN USING TRANSPARENCY AND ACCOUNTABILITY TOOLS IN LOCAL GOVERNANCE MANAGEMENT IN UKRAINE

Kolomiets Anna

*BA, Vasyl' Stus Donetsk National University,
e-mail: kolomiets.a@donnu.edu.ua, Ukraine*

Litvinov Vladyslav

*BA, Vasyl' Stus Donetsk National University,
e-mail: litvinov.v@donnu.edu.ua, Ukraine*

Supervisor - Lilia Amelicheva,

*Tutor of Vasyl' Stus Donetsk National University Law Clinic,
e-mail: amelicheva@donnu.edu.ua, Ukraine*

Abstract. This essay examines the principles of transparency and accountability in local self-government management in Ukraine, highlighting their role in fostering democratic governance and combating corruption. The study aims to clarify these concepts, categorize tools for their implementation, analyze the practical application of these tools and propose solutions to enhance their effectiveness. The European "good governance" model, emphasizing transparency and accountability, serves as a basis for this exploration. The research also evaluates the use of digital tools, such as "Open Budget" for monitoring budget transparency and accountability in Ukrainian cities. By comparing data from Kyiv, Lutsk and Vinnytsia the study identifies challenges and successes in implementing these principles at the local level proposing recommendations to improve public trust and engagement in decision-making processes.

Keywords: Transparency, accountability, local self-government, good governance, Ukraine, Open Budget, public participation, budget monitoring, digital tools.

Вступ

Прозорість та підзвітність відіграють ключову роль у системі менеджменту місцевого самоврядування України, сприяючи забезпеченню демократизму та посилюючи протидію корупції в чиновницьких колах. Коли громадяни мають доступ до інформації про рішення, проєкти використання бюджетних коштів і плани та звіти їх розподілу, вони отримують змогу не лише стежити за діями влади, а й

впливати на демократичні процеси розвитку своїх територіальних громад, бо у такому випадку вони знатимуть, що відбувається та до чого варто прагнути.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання прозорості та підзвітності органів місцевого самоврядування активно досліджується українськими та зарубіжними науковцями. Вітчизняна правова доктрина, зокрема праці Є. Тихомирова, наголошує на синонімічності понять прозорості та відкритості, хоча більшість науковців-правознавців дотримується думки, що ці терміни варто розглядати як окремі категорії, наприклад: В. Мельниченко та Н. Гудима акцентують на тому, що прозорість означає забезпечення громадянам доступу до матеріальної та процесуальної сторін діяльності органів публічної влади, тоді як відкритість передбачає можливість громадян здійснювати вплив на управлінські рішення.

Дослідження також вказують на значущість підзвітності як ключового принципу «good governance». На думку Л. Барич-Тіновської та О. Дурмана, сучасна цифровізація, наприклад через інструменти на кшталт «Open budget», є важливим засобом підвищення прозорості. Водночас, за даними Програми «Transparent cities», результати впровадження цих інструментів у різних громадах України суттєво відрізняються, що демонструє необхідність більш якісного адміністрування.

Практичні аспекти реалізації принципів прозорості та підзвітності ще потребують більшого висвітлення, зокрема в контексті впливу воєнного стану на функціонування місцевого самоврядування.

Метою цієї роботи є уточнення понять «прозорість», «підзвітність» як принципів діяльності органів місцевого самоврядування, систематизація інструментів прозорості і підзвітності на рівні менеджменту органів місцевого самоврядування, аналіз якості застосування цих інструментів на практиці, а також пошук ефективних рішень, які дозволять підвищити ефективність механізмів їх запровадження в життя.

Для вирішення поставлених завдань використовуються такі методи: аналіз нормативно-правових актів, що включає дослідження Конституції України, законів «Про доступ до публічної інформації», «Про місцеве самоврядування», які визначають принципи прозорості та підзвітності; порівняльний метод, що застосовується для аналізу прозорості бюджетів міст (Києва, Луцька та Вінниці) на основі даних веб-порталу «Open budget»; метод систематизації, який передбачає класифікацію інструментів прозорості за їх функціональним

призначенням (інформаційно-комунікаційні технології, залучення громадськості тощо); емпіричний аналіз, що включає вивчення даних, розміщених на платформах «Transparent cities» і «Open budget», з метою оцінки ефективності їх впровадження; метод контент-аналізу, спрямований на огляд публікацій науковців і громадських звітів, присвячених прозорості управлінських процесів; прогностичний метод, що використовується для оцінки перспектив запровадження нових інструментів підвищення прозорості та підзвітності в умовах воєнного стану та поствоєнного відновлення.

Виклад основного матеріалу. В європейському управлінні органів місцевого самоврядування є панівною на сьогодні концепція «good governance», яка базується на принципах прозорості і підзвітності набуває все більшого поширення в Україні. Головною метою цієї концепції є побудова прозорого, заснованого на широкій участі громадян процесу реалізації політики в інтересах їх більшості [1, с. 34].

Необхідно з'ясувати змістовне наповнення цих принципів на доктринальному рівні.

Прозорість є одним із ключових принципів діяльності органів місцевого самоврядування. На доктринальному рівні, вітчизняні науковці нерідко ототожнюють це поняття з принципом відкритості. На думку Є. Тихомирова, незважаючи на різну специфіку застосувань ці терміни все ж є синонімічними [2]. Проте переважна більшість науковців-правознавців вважають таку думку хибною та все ж розділяють «прозорість» і «відкритість», як дві окремі категорії. Інші науковці, такі як В. Мельниченко, Н. Гудима та інші, які вивчають поняття прозорості, вважають, що під ним розуміється доступ громадян до матеріальної та процесуальної сторони діяльності органів публічної влади, обов'язок державної влади щодо забезпечення умов інформованості населення. Відкритість же уособлює в собі створення можливостей для здійснення громадянами конкретних дій щодо впливу на управлінські рішення [3].

Одним із ключових принципів розвитку місцевого самоврядування в Україні, яка спирається на кращі традиції європейської концепції «good governance», є підзвітність органів публічної влади громадськості. Підзвітність розглядається в спеціальній літературі як забезпечення відповідальності органів місцевого самоврядування [4, с. 320]. Є ще внутрішній аспект цього поняття, зміст якого полягає у тому, що підзвітність посадових осіб місцевого самоврядування - це певний стан службових відносин між посадовими особами цих органів влади, відповідно до якого одна посадова особа має право перевіряти службову діяльність іншої [5, с. 249]. Підзвітність органів місцевого

самоврядування має на меті інформувати членів територіальної громади про діяльність органів місцевого самоврядування; залучити громадськість до прийняття рішень на місцевому рівні та до впливу на процес їх прийняття; розвивати громадський контроль; підвищити довіру громади до органів місцевого самоврядування; гарантувати прозорість і верховенство права у роботі муніципальної влади; попередити конфлікти у громаді та нейтралізувати соціальну напругу [6, с. 19].

На законодавчому рівні принципи прозорості і підзвітності органів місцевого самоврядування випливають зі ст. 34 Конституції України, в якій закріплені права громадян вільно збирати, поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб, вільно виражати свої погляди і переконання, право на свободу думки і слова [7]. Згідно із положеннями ст. 4 Закону України «Про доступ до публічної інформації» від 08.10.2023 № 2939 одним із принципів забезпечення доступу до публічної інформації є принцип прозорості та відкритості діяльності суб'єктів владних повноважень (пункт 1 частини першої). До суб'єкта владних повноважень відноситься орган місцевого самоврядування, інший суб'єкт, що здійснює владні управлінські функції відповідно до законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень (відповідно до ст. 1 Закону України «Про інформацію» від 02.10.1992 № 2657-XII). Важливо зауважити, що у ст. 4 Закону України «Про місцеве самоврядування» від 15.11.2024 № 280/97-ВР визначені засади діяльності органів місцевого самоврядування, серед яких і необхідність дотримання принципів підзвітності та відповідальності (або, інакше кажучи, прозорості) перед територіальними громадами їх органів та посадових осіб [8].

Розглядаючи питання реалізації принципів прозорості та підзвітності на рівні місцевого самоврядування, важливо зазначити, що це відбувається через спеціальні інструменти, які можна класифікувати на кілька різновидів, враховуючи їх функціональне призначення та змістовну характеристику, а саме:

1. Контроль органів місцевого самоврядування за допомогою спеціалізованих інформаційно-комунікаційних технологій (програмного забезпечення (операційних систем, мережевих протоколів, пошукових систем, реєстрів й ін.)).

2. Інформованість (медіотизація), що включає в себе такі елементи реалізації як медіа, насамперед офіційні веб-портали органів місцевого самоврядування, громад та їх соціальні мережі [9].

3. Залученість громадського суспільства та його взаємодія з органами публічної влади, насамперед з органами місцевого

самоврядування, в контексті прийняття управлінських рішень. Цей інструмент включає низку елементів, які можна поділити на чотири ключові категорії: 1) монологів, 2) діалогів, 3) полілогів, 4) синтезуючі. До першої категорії необхідно відносити, на наш погляд, запит на інформацію, звернення громадян, електронну петицію, колективні звернення, місцеву ініціативу, громадську експертизу, мирні зібрання й ін. Друга категорія елементів цього інструменту, на нашу думку, включає: прийом депутата, мера, зустріч депутата з виборцями, сесії міськради, виконкоми, річні звіти міських голів, депутатів. До третьої категорії елементів слід відносити: громадські слухання, громадські обговорення, публічні консультації, консультативно-дорадчі органи, загальні збори громадян, органи самоорганізації населення. Четверта категорія елементів цього інструмента є найбільш соціально і політично значимою, адже, на наш погляд, до неї входять: місцевий референдум, соціологічні опитування та місцеві вибори [10].

Отже, наразі є доволі багато інструментів реалізації принципів прозорості та підзвітності у менеджменті місцевого самоврядування, проте важливо не лише знати про них, але й вміти застосовувати на практиці.

Далі варто вивчити досвід використання сучасних діджитал-елементів - відповідних інформаційно-комунікаційні технологій – одного із таких важливих інструментів як контроль прозорості та підзвітності управління органів місцевого самоврядування. Так, українські науковці Л. Барич-Тіновської та О. Дурман наголошують на важливості впровадження саме цифровізації управлінських процесів органів держави і місцевого самоврядування, адже це сприятиме високому рівню залученості громадян до прийняття управлінських рішень, що в свою чергу слугуватиме підвищенню показників прозорості та відкритості [11].

В першу чергу, слід звернути увагу на таку сучасну технологію як «Open budget» - офіційний державний веб-портал, який відповідає кращому міжнародному досвіду у сфері прозорості, відкритості і підзвітності публічних фінансів та входить до складу платформи відкритих даних у сфері публічних фінансів Є-data. Саме «Open budget» наразі допомагає громадськості, в першу чергу представникам центральних і регіональних медіа, правозахисним громадським організаціям швидко знаходити актуальну інформацію стосовно бюджетної політики України, а саме питань планування та виконання бюджету на державному та місцевому рівнях.

Для вивчення специфіки роботи «Open budget», на нашу думку, слід провести за його допомогою вибіркового порівняльний аналіз рівня

прозорості та підзвітності громад Києва, Луцька та Вінниці, які наразі відіграють вагомий роль у забезпеченні національної оборони всієї нашої держави й безпеки, насамперед, своїх громад. Проте, у 2024 році ці міста за результатами діяльності своїх органів місцевого самоврядування ввійшли у десятку, на жаль, частково прозорих міст України за результатами адаптованого дослідження роботи міських рад під час війни за Програмою «Transparent cities / Прозорі міста» (Transparency International Ukraine) [12].

Аналіз даних, що розміщені на веб-порталі «Open budget» дозволив дійти висновку, що у Києві відзначено високий рівень деталізації видатків, який дозволяє громадськості розуміти основні напрями витрат органів місцевого самоврядування [13]. Водночас було виявлено 12 профінансованих програм, але які залишилися невиконаними, як-от Програма щодо забезпечення рівних прав жінок і чоловіків (станом на кінець жовтня 2024 року витрачено 0 грн. на передбачені нею заходи). Це може пояснюватися резервним характером деяких програм, але виникають питання щодо оперативності виконання інших, які до резервних не віднесені. Наприклад, План охорони природного середовища виконано лише на 13,74% станом на кінець жовтня 2024 року. Загалом у 2024 році станом на кінець жовтня виконана лише половина планів видатків, а протягом всього 2023-го – 84,6%, що свідчить про системну проблему невиконання запланованих заходів для громад органами місцевого самоврядування нашої столиці. Такі факти підривають довіру до управлінських рішень та дій органів місцевого самоврядування, адже певні програми мають значення лише в рамках конкретного року.

У Луцьку також спостерігається недовиконання планів видатків органами місцевого самоврядування – 63,74% станом на жовтень 2024 року. Однак позитивним моментом є менша кількість програм із нульовим виконанням та відносно рівномірне розподілення витрат між функціональними сферами [14].

Органи місцевого самоврядування Вінниці демонструють високий рівень виконання бюджетних планів – 74,26% від загального плану на жовтень 2024 року. Жоден із пунктів видатків функціональних сфер не має виконання нижче 60%, що свідчить про збалансованість витрат. Проте у 2022 році вінницькі органи місцевого самоврядування не змогли виконати план видатків на понад 90%, що вказує на негативний вплив війни на прозорість, відкритість та економіку цього міста [15]. Повномасштабне вторгнення російського загарбника суттєво вплинуло на повернення у той час ручного управління фінансами на рівні міста, значно

знизила рівень фінансової дисципліни і відповідальності органів місцевого самоврядування.

За проаналізованими даними на «Open budget», що стосуються міст, обраних для дослідження авторами цієї роботи, залишається незрозумілим, чи будуть виконані програми, які були профінансовані, але не реалізовані органами місцевого самоврядування, чи підуть на інші цілі і потреби невитрачені кошти. Відсутність звітності щодо невиконаних пунктів бюджету цих міст створює відчуття невизначеності, а постійне недовиконання планів видатків та відсутність звітності щодо цього свідчить про неузгодженість між плануванням, виділенням коштів і їх фактичним використанням. Це є проблемою, яка знижує рівень прозорості та підзвітності місцевого самоврядування України.

Новою та доволі прогресивною ідеєю для України є запровадження Національним агентством України з питань державної служби (НАДС) інформаційної панелі для моніторингу та аналітики кількісного складу державних службовців (на кшталт того, що створено в США як United States Office of Personnel Management [16]). Така система, має на меті спрощення доступу до інформації у сфері кадрового забезпечення на державній службі. Тепер, кожен громадянин самостійно може відслідковувати інформацію стосовно актуальності посад державної служби. Було б дуже корисним якщо б така інформаційна панель була передбачена і для публічних службовців органів місцевого самоврядування. Адже саме громаді відома ділова репутація кожного значимого бізнесмена, політика, депутата на рівні місцевої громади, населення має право знати всіх тих, хто ними керує в органах місцевого самоврядування, кому вони можуть виразити квотум недовіри й ін. Така панель дозволить зменшити корупційні ризики, кількість конфліктів інтересів, реальних і потенційних.

Зі слів голови НАДС, Наталії Алюшиної, цей дашборд стане ефективним аналітичним інструментом для досягнення прозорості та відкритості державної служби як на державному так і на місцевому рівнях [17]. Є сподівання, що в недалекому майбутньому така інформаційна панель буде застосовуватися кожним органом місцевого самоврядування. Існують й інші елементи з діджитал-компонентом такого важливого інструменту як контроль органів місцевого самоврядування за участю громадськості особливо під час конкурсного відбору / призначення публічного службовця на посади цих органів, такі як Єдиний державний реєстр декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (Національне агенство з питань запобігання корупції, посилення на реєстр <https://public.nazk.gov.ua>);

Єдиний державний реєстр осіб, які вчинили корупційні або пов'язані з корупцією правопорушення (Національне агентство з питань запобігання корупції, посилання на реєстр <https://corruptinfo.nazk.gov.ua>) й ін.

Висновки

Все вищевикладене дозволяє дійти таких висновків. 1. Наразі Україна перебуває на активному шляху розвитку інструментів досягнення прозорості та підзвітності в системі місцевого самоврядування, проте виявлено декілька проблем забезпечення їх реалізації, особливо в умовах дії воєнного стану (повернення до «ручного» управління, незбалансованість фінансування і виконання багатьох життєво важливих програм на рівні громад й ін.). 2. На основі проведеного аналізу спеціальної літератури і законодавства за темою дослідження, необхідно запропонувати закріплення термінів і визначень принципів прозорості і підзвітності органів місцевого самоврядування у ст. 1 Закону України «Про місцеве самоврядування», що своєю чергою посилить важливість їх дотримання публічними службовцями місцевого самоврядування. 3. Удосконалено класифікацію інструментів реалізації принципів прозорості і підзвітності органів місцевого самоврядування за функціональним призначенням та змістовною характеристикою, визначено три основні різновиди: 1) контроль за допомогою інформаційно-комунікаційних технологій, таких, як: аналітичні дашборди, платформи для моніторингу діяльності органів публічної влади; 2) інформованість, що реалізується через веб-портал, соціальні мережі, публікація звітів і планів органів місцевого самоврядування; 3) залученість громадськості за допомогою електронних петицій, громадських слухань, консультацій, місцевих ініціатив.

Отримані результати цього дослідження, на наш погляд, допоможуть вирішити деякі проблеми використання інструментів прозорості та підзвітності у менеджменті місцевого самоврядування в Україні, а також дозволить підвищити рівень довіри громади до органів місцевої влади та розширенню її демократичної участі до процесів прийняття рішень на місцевому рівні.

Список використаних джерел

1. Мінакова Є.В. Підзвітність та підконтрольність органів місцевого самоврядування в умовах реформи децентралізації влади. 2023 №1. С 33-37.

2. Тихомирова Є. Б. PR-формування відкритого суспільства. Монографія. – К.: Наша культура і наука, 2003. С. 197 URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/422>

3. Ткач І. В. Принципи прозорості та відкритості як невід’ємна складова публічного управління: теоретичний аспект. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2016. С. 25–32 URL: <https://www.inter-nauka.com/issues/2016/12/>

4. Стрілець Ю.П. Принцип підконтрольності в контексті концепції «good governance». Актуальні проблеми державного управління. 2011. № 2. С. 319–325.

5. Москальчук К.М. Основні принципи служби в органах місцевого самоврядування. Актуальні проблеми держави і права. Зб. наук. праць. 2009. № 45. С. 246–251.

6. Голик Ю.Ю. Підзвітність органів місцевого самоврядування в умовах децентралізації влади в Україні: теоретико-правові аспекти. Аналітично-порівняльне правознавство. 2022. № 5. С. 17–22.

7. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141 (Із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>

8. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1997, № 24, ст.170. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text>

9. Інформаційні ресурси для місцевих громадських об’єднань: вебсайти та фейсбук-сторінки громад. Громадська організація “Стратегії і технології ефективного партнерства” (ГО “СТЕП”) URL: <https://www.stepngo.in.ua/longread-informatsiini-resursy/>

10. Лебідь А. Є, Назаров М. С. Інструменти громадської участі в Україні: навчально-методичний посібник / А. Є. Лебідь, М. С. Назаров. – Суми: Вид-во СумДУ, 2020. – 73 с. https://ppst.sumdu.edu.ua/images/pdf/Posibnik_instrumenty.pdf

11. Барич-Тіновська Л. П., Дурман О. Л. Сучасні цифрові інструменти підвищення прозорості та ефективності використання публічних коштів. Таврійський науковий вісник. 2022. № 3. С. 14–22. URL: <https://www.journals.ksauniv.ks.ua/index.php/public/article/view/240>

12. Transparency International Ukraine: Між безпекою та прозорістю: дослідження роботи міських рад під час війни. URL: <https://ti-ukraine.org/news/mizh-bezpekoyu-ta-prozoristyu-doslidzhennya-roboty-miskyh-rad-pid-chas-vijny/>

13. Державний веб-портал Open budget – місто Київ. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/2600000000/info/indicators?year=2022&month=12>

14. Державний веб-портал Open budget – місто Луцьк. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/0355100000/info/indicators?year=2022&month=12>

15. Державний веб-портал Open budget – місто Вінниця. URL: <https://openbudget.gov.ua/local-budget/0253600000/info/indicators?year=2022&month=12>

16. United States Office of Personnel Management (OPM). URL: <https://www.opm.gov/about-us/>

17. Gov.ua Державні сайти України: НАДС запускає дашбординг щодо кількісного складу державних службовців в Україні URL: <https://nads.gov.ua/news/nads-zapuskaie-dashbord-shchodo-kilkisnoho-skladu-derzhavnykh-sluzhbovtziv-v-ukraini>

Наданий матеріал раніше не публікувався та в інші видання не надсилався

Olga Yutovets, Daria Liubovets

TOOLS FOR TRANSPARENCY AND ACCOUNTABILITY OF STATE AND LOCAL GOVERNMENTS

Olga Yutovets

State Tax University, olia.yutovets@gmail.com, Ukraine

Daria Liubovets

State Tax University, dliubovets@gmail.com, Ukraine

*Supervisor – Liubov Omelchuk, PhD in Law, Associate Professor,
State Tax University, o.l.v.0328@gmail.com, Ukraine*

Abstract. This article highlights the importance of transparency and accountability in public administration as fundamental principles of good governance that contribute to strengthening public trust, reducing corruption and sustainable social development. It examines global practices and innovations in ensuring government openness with a focus on the legislative framework, digital governance tools, and public engagement mechanisms. Key examples include Ukraine's progress in implementing digital solutions, such as the «Diia» initiative and the data portal data.gov.ua. International comparisons are analyzed, including Finland's leadership in e-government and legal guarantees of open access to public information in the United States. The role of youth participation in decision-making is explored through the example of the Irpin Youth Parliament and community-led initiatives such as transparency in the Berezivka community. In addition, the study discusses the transformative potential of platforms such as Prozorro to increase accountability and reduce corruption risks in public procurement. The study's findings emphasize the need to integrate transparency principles through legal and technological approaches to improve governance and build public trust.

Keywords: transparency, accountability, government agencies, local governments, civil society, digital governance, open data, public participation, youth policy, Irpin, public control, constitutional rights, sustainable development, anti-corruption, e-governance, community engagement, digital platforms.

Вступ

Прозорість і підзвітність державних органів та органів місцевого самоврядування є важливими принципами ефективного врядування, які сприяють зміцненню довіри громадян та сталому розвитку суспільства. Сучасні підходи до впровадження цих принципів базуються на інноваційних технологіях та активному залученні громадянського суспільства. Законодавче забезпечення процедур доступу до інформації відіграє ключову роль у створенні відкритого врядування. Водночас ефективна реалізація прозорості потребує системного підходу, який поєднує нормативно-правове регулювання з цифровими інструментами та громадським контролем.

Україна, інтегруючи найкращі міжнародні практики, активно впроваджує інструменти відкритих даних і електронного урядування. Це дозволяє забезпечити доступність інформації, залучити громадян до прийняття рішень та сприяти розвитку демократичного суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання прозорості та підзвітності державних органів і місцевого самоврядування є предметом досліджень таких вчених, як Л. Челомбітько, І. Ткач, Г. Терещук, В. Стретович, В. Серьогін, В. Пилаєва, Д. Сухінін, Ю. Стрілець, О. Смоляр, Т. Слободяник, О. Скопич, О. Скороход, О. Наливайко, Є. Мінакова, Є. Касяненко, М. Бублій та інші.

Метою є вивчення міжнародного досвіду забезпечення прозорості та підзвітності органів державної влади, аналіз існуючих практик в Україні, а також визначення перспектив впровадження сучасних інструментів громадського контролю.

Для вирішення поставлених завдань використано наступні методи: загальнонаукові методи пізнання, зокрема системний підхід і порівняльний аналіз, які дозволили визначити сутність прозорості та підзвітності як принципів врядування; аналітичний метод, застосований для аналізу ефективності інструментів, таких як *data.gov.ua* і *Prozorro*, у зниженні корупційних ризиків; статистичний метод, що використовувався для оцінки рівня відкритості державних закупівель та їхнього впливу на громадську

довіру; а також метод прогнозування, який допоміг визначити перспективи впровадження нових підходів до забезпечення прозорості у врядуванні.

Інструменти прозорості та підзвітності державних органів та органів місцевого самоврядування

Прозорість і підзвітність державних органів та органів місцевого самоврядування є основою ефективного врядування, що сприяє зміцненню довіри громадян, зменшенню рівня корупції та забезпеченню сталого розвитку суспільства. У сучасному світі ці принципи активно втілюються через інноваційні підходи, що отримують дедалі ширше застосування як у розвинених країнах, так і в державах, що розвиваються. Україна також демонструє прогрес у цьому напрямі, значною мірою завдяки ініціативам громадянського суспільства.

Законодавче врегулювання процедур оприлюднення інформації про діяльність органів державної влади є важливим елементом забезпечення прозорості та підзвітності влади. Однак, для формування справжньої зацікавленості громадян у діяльності державних інституцій необхідно розробити та впровадити додаткові механізми, спрямовані на активну участь громадськості у процесах державного управління. Реалізація принципу прозорості в діяльності органів публічної влади вимагає системного підходу, який поєднує в собі законодавче визначення, локальне нормативно-правове регулювання та застосування інших інструментів, спрямованих на забезпечення відкритості та прозорості.

Такий підхід базується на конституційному праві людини на свободу інформації. Підтвердження цього можемо знайти у ст.34 Конституції України де чітко зазначено «Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір». Конституція України гарантує право громадян на інформацію та покладає на державу обов'язок забезпечувати його реалізацію. Разом з тим, здійснення цього права може бути обмежено виключно в інтересах, прямо передбачених

Основним Законом, таких як національна безпека, територіальна цілісність та захист прав інших осіб.

Офіційний веб-сайт є одним із найефективніших інструментів забезпечення прозорості та відкритості діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Незважаючи на це, чинне законодавство містить недостатньо чітких вимог щодо обов'язкової наявності, структури та змістового наповнення таких веб-сайтів. Положення, що регулюють ці питання, частіше включаються до спеціальних, а не загальних нормативно-правових актів. Це призводить до нерівномірності рівня розвитку веб-сайтів різних органів влади та ускладнює доступ громадськості до необхідної інформації.

Нормативно-правовою основою функціонування офіційних веб-сайтів державних органів є «Порядок функціонування веб-сайтів органів виконавчої влади», що затверджений Наказом Державного комітету інформаційної політики, телебачення і радіомовлення України, Державного комітету зв'язку та інформатизації України від 25 листопада 2002 р. № 327/225, який встановлює загальні вимоги до їхньої структури та змісту. У більшості розвинених демократичних країнах, механізми забезпечення прозорості та відкритості державних органів формуються та впроваджуються переважно на рівні місцевого або локальному, а не виключно на загальнодержавному рівні. Такий підхід дозволяє більш ефективно враховувати різноманітні потреби та інтереси громадян, а також стимулює конкуренцію між різними рівнями влади в напрямку забезпечення більшої відкритості та підзвітності.

До прикладу, Фінляндія є лідером у сфері електронного урядування. Широкий спектр онлайн-послуг, доступних громадянам, та прозорість діяльності державних органів, закріплена в Конституції та законі "Про відкритість діяльності уряду", сприяють низькому рівню корупції в країні. Відкритість інформації та можливість громадян брати участь у процесі прийняття рішень стали нормою в Фінляндії, що дозволяє забезпечити високий рівень довіри громадян до влади. Переймаючи досвід балтійських країн, Україна продемонструвала ефективну імплементацію інструментів

електронного урядування у систему державних послуг, створивши «державу в смартфоні», що визнана одним із найуспішніших винаходів світу в категорії «Застосунки та ПЗ» за підсумками 2024 року. Користуючись офіційним інформаційним онлайн-порталом «Гід з державних послуг» кожна особа може отримати повну інформацію та алгоритм дій щодо понад 1000 послуг, ознайомившись зокрема із алгоритмом дій для отримання кожної з них.

У США забезпечують широкий доступ громадян до державної інформації. Вся важлива документація публікується в спеціальному бюлетені та на державних веб-сайтах. Закон «Про свободу електронної інформації» гарантує право кожного без пояснень отримати будь-який документ і передбачає швидкий розгляд скарг на відмову в наданні інформації. Враховуючи цей досвід в Україні варто внести зміни до ст.20 Закону України «Про звернення громадян» передбачивши єдиний термін розгляду звернень громадян в межах до 15 днів, виключивши положення щодо можливості їх розгляду протягом 1 місяця (в окремих випадках 45 днів), яке нині призводить до можливості затягувань та зловживань розгляду звернень органами державної влади, органами місцевого самоврядування, об'єднаннями громадян, підприємствами, установами, організаціями, медіа, а також їх посадовими особами.

Також варто звернути увагу на електронну платформу, таку як портал відкритих даних data.gov.ua, який став важливим інструментом для підвищення прозорості діяльності органів державної влади. Цей портал надає громадянам доступ до широкого спектра інформації, яка раніше могла бути складною для отримання. На платформі можна знайти дані про фінансову звітність органів влади, державні закупівлі, власність комунальних підприємств, земельні ресурси, інфраструктурні проекти та багато іншого. Наприклад, користувачі порталу можуть перевірити, як розподіляються кошти місцевих бюджетів, які компанії виграли тендери на державні закупівлі, або ж які об'єкти комунальної власності здаються в оренду чи виставляються на продаж. Це дозволяє громадянам здійснювати громадський контроль, виявляти

можливі корупційні ризики та пропонувати власні рішення для ефективнішого використання ресурсів. Таким чином, data.gov.ua є яскравим прикладом того, як сучасні технології можуть зробити управління більш відкритим, підзвітним та орієнтованим на потреби громадян.

І ще одним ефективним інструментом забезпечення прозорості та підзвітності органів державної влади та місцевого самоврядування є залучення молоді до прийняття рішень на всіх рівнях – це стратегічний напрямок розвитку України. Україна активно впроваджує політику залучення молоді до участі в управлінні державними справами. Наразі молодь відповідно до Закону України «Про основні засади молодіжної політики» має широкий спектр можливостей, зокрема створювати молодіжні ради при органах місцевого самоврядування, таким чином забезпечуючи безпосередній вплив на розвиток своїх громад. Пам'ятаючи про Революцію на граніті та Революцію Гідності, ми бачимо, що молодь завжди була готова боротися за свої права і змінювати країну.

Громадська організація «Молодіжний парламент Ірпеня» є яскравим прикладом того, як активна молодь може впливати на процеси прийняття рішень на місцевому рівні, сприяючи зростанню довіри між владою та громадою. Ефективна співпраця між громадськими організаціями та органами місцевого самоврядування є ключем до забезпечення прозорості та підзвітності влади. ГО «Молодіжний парламент Ірпеня» демонструє дієві моделі такої взаємодії, що базуються на принципах відкритості та залучення громадськості до процесів управління. Основною метою організації є напрацювання та внесення пропозицій щодо удосконалення механізмів залучення молоді до безпосередньої участі у громадському житті, прийнятті рішень на всіх етапах формування та реалізації молодіжної політики, вирішення питань місцевого та регіонального значення, розвитку спроможних інститутів суспільства, що працюють з молоддю, сприяння координації зусиль та забезпечення взаємодії між органами державної влади, органами місцевого самоврядування та суб'єктами молодіжної роботи, удосконалення законодавства у сфері молодіжної політики.

Однією з основних форм співпраці є організація спільних заходів, таких як громадські слухання, консультації та круглі столи, де представники влади та громади обговорюють важливі питання місцевого розвитку. Це дозволяє враховувати думки різних груп населення та формувати рішення, які відповідають реальним потребам громади. Наприклад, відкриття Молодіжного простору «Ко_Laba», стало результатом тісної співпраці з міською радою і демонструє, що молодіжні ініціативи можуть знайти підтримку на рівні місцевої влади. Партнерство з іншими громадськими організаціями дозволяє об'єднати зусилля, розширити коло партнерів та досягти синергетичного ефекту. Спільні проекти, обмін досвідом та взаємна підтримка є важливими складовими цієї співпраці. Взаємодія з міжнародними організаціями відкриває нові можливості для фінансування проектів, обміну досвідом та підвищення міжнародного іміджу громади.

Залучення громади до процесу прийняття рішень є ефективним інструментом для розв'язання проблем, з якими стикаються місцеві громади. Спільними зусиллями можна знайти оптимальні рішення для розподілу ресурсів, підтримки вразливих верств населення. В умовах війни та посилення загроз безпеки, ризики корупції в органах місцевого самоврядування значно зростають. Саме тому громадський контроль за діяльністю органів місцевого самоврядування є настільки важливим для забезпечення прозорості та ефективності їх роботи. Справжня сила даних полягає в їх доступності. Коли дані є відкритими, вони перетворюються на інструмент, який може використовувати кожен для прийняття обґрунтованих рішень.

До прикладу, Березівська громада на Сумщині, незважаючи на складні умови, продемонструвала, як за допомогою відкритих даних можна підвищити довіру громади до влади. Незважаючи на відсутність публічної інформації, активні громадяни, за підтримки громадської організації "НОВА Енергія" та міжнародних партнерів, зуміли відновити прозорість бюджетних процесів. Це стало можливим завдяки спільним зусиллям, спрямованим на підвищення обізнаності мешканців та надання їм інструментів для контролю за діяльністю місцевої влади. В результаті, громада отримала доступ

до важливої інформації, що сприяло підвищенню її участі в управлінні та зростанню довіри до місцевої влади.

Приклад Березівської громади на Сумщині засвідчує, що відкриті дані є потужним інструментом для залучення громадян до управлінських процесів, і подібний підхід успішно застосовується через платформу Prozorro, яка забезпечує прозорість державних закупівель в Україні. Система є одним із ключових інструментів забезпечення прозорості державних закупівель. Завдяки цьому електронному майданчику громадяни, організації та представники бізнесу можуть стежити за процесами використання бюджетних коштів, що допомагає знижувати ризики корупції та неефективного витрачання ресурсів. Цей інструмент працює за принципом відкритих даних. Всі етапи закупівель, від оголошення тендеру до укладення договору, є у відкритому доступі. Це дозволяє громадянам бачити, які компанії беруть участь у тендерах, які умови пропонують і які рішення ухвалюються. Завдяки Prozorro громади отримали змогу контролювати використання бюджетів. Наприклад, під час тендеру на будівництво школи або ремонт дороги місцеві активісти можуть перевірити, чи відповідають тендерні документи вимогам закону. Окрім контролю громадян, платформа Prozorro стимулює й самі органи влади до прозорості. Адже будь-яке рішення, прийняте у системі, стає публічним і доступним для аналізу. Це не лише сприяє економії коштів, а й підвищує довіру громадян до органів влади.

Висновки

Отже, прозорість, відкритість та підзвітність органів державної влади і місцевого самоврядування є основоположними принципами, що забезпечують ефективність управління, зниження рівня корупції та зміцнення довіри громадян. Використання сучасних технологій, таких як платформа Prozorro та портал відкритих даних data.gov.ua, ілюструє, як цифрові інструменти здатні перетворювати управлінські процеси, роблячи їх доступними для аналізу та контролю громадськістю. Prozorro дозволяє не лише відслідковувати всі етапи закупівель, але й активно залучати громадськість до контролю за використанням бюджетних коштів,

що сприяє економії ресурсів і створює умови для більшої прозорості у прийнятті рішень органами влади. Водночас портал data.gov.ua забезпечує громадянам доступ до широкого спектра інформації, яка раніше була складною для отримання, відкриваючи можливість для глибшого аналізу та громадського моніторингу.

Досвід таких ініціатив демонструє, що інтеграція принципів прозорості у державне управління можлива лише за умови поєднання нормативно-правового регулювання, розробки локальних механізмів і активного використання цифрових платформ. Це сприяє посиленню ролі громадянського суспільства, залученню до процесів прийняття рішень і підтримці молодіжних ініціатив, що формують нові підходи до управління.

Таким чином, впровадження принципів відкритості у державному управлінні, зокрема через використання сучасних електронних платформ, сприяє більш ефективному вирішенню суспільних проблем, посиленню громадського контролю та формуванню підзвітної і відповідальної влади.

Список використаних джерел

1. Андрійчук Т. Принцип прозорості комунікації органів державної влади з населенням: понятійно-концептуальне бачення / Т. Андрійчук // Вісник книжкової палати. 2019. № 4. URL: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vkp/2019_4/st11.pdf (дата звернення: 10.12.2024).

2. Береза А.В. Доступ до інформації як складова електронного уряду / А.В. Береза // Держава і право. Юридичні і політичні науки: зб. наук. праць. 2018. № 50. С. 679-686.

3. Буханевич А. І. Забезпечення принципів відкритості та прозорості при налагодженні діалогу між владою та громадськістю / А. І. Буханевич // Державне управління: удосконалення та розвиток. 2016. № 3. URL: www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=133 (дата звернення: 09.12.2024).

4. Dankévych, Vitalii; Kovalchuk, Vitaliy B.; Melnychenko, Bogdana B.; Bohiv, Yaryna S.; Slotvinska, Nataliia D. (2023). The Concept of Global Peace: Military, Terrorist and Informational Threats.

Revista Guillermo de Ockham, 21(2), in press.
<https://doi.org/10.21500/22563202.6440>.

5.Данкевич В. Є., Захаріна О. В., Шевчук А. В., Ловинюк О. Г. Стратегічне планування розвитку громад в контексті реформи децентралізації. Електронний журнал “Державне управління: удосконалення та розвиток. 2022. № 11.”: URL: <https://www.nayka.com.ua/index.php/dy/article/view/708/716>.

6.Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. Відомості Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 10.12.2024).

7.Участь громадськості у процесі прийняття рішень на місцевому рівні: посіб. К. : Ленвіт, 2018. 64 с.

8.Шевчук І.Б. Системи підтримки прийняття рішень. Конспект лекцій. Львів : Львівський національний університет імені Івана Франка, 2020. 137 с.

Наданий матеріал раніше не публікувався та в інші видання не надсилався

THE USE OF DIGITAL TOOLS FOR THE PRACTICAL APPLICATION OF INTEGRITY IN THE CIVIL SERVICE AND LOCAL SELF-GOVERNMENT BODIES.

Maria Shchavinska

*National University "Kyiv-Mohyla Academy",
m.shchavinska@ukma.edu.ua, Ukraine*

Bezuhla Anna

*National University "Kyiv-Mohyla Academy",
a.bezuhla@ukma.edu.com, Ukraine.*

Supervisor - Yuliya Matveeva

Coordinator of work with students, candidate of legal sciences, senior lecturer of the department of general theoretical jurisprudence and public law, head of the legal clinic of the National University "Kyiv-Mohyla Academy", matveevaji@ukma.edu.ua, Ukraine.

Abstract. The article analyzes the idea of fighting corruption with the help of digital technologies. We analyzed the anti-corruption laws, dealt with the bodies and institutions that regulate the fight against corruption, and looked at how effective their activities are. They also took as an example the results of the Ministry of Digital Information of Ukraine for 2020-2021 regarding the fight against corruption with the help of digitalization, and the decision of the Constitutional Court of Ukraine regarding the compliance with the Constitution of Ukraine of certain provisions of the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption" and articles of the Criminal Code of Ukraine. Opinions were also expressed regarding the integrity of civil servants and local government officials. When defining the concept of integrity, we provided the principles of integrity, including transparency, accountability, and independence.

Keywords: civil servants, corruption, digitalization, integrity, accountability, transparency, independence, local governments, anti-corruption programs.

Тема доброчесності державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування гостро постає в суспільстві. Адже, загалом проблематика корупції та протидії корупційної діяльності в Україні є однією з найактуальніших. Доброчесність на державній службі та в органах місцевого самоврядування — це сукупність принципів і практик, які унеможливають прояви корупції, зловживання владою або становищем, а також прояви неетичної поведінки. В свою чергу, доброчесність є запорукою не тільки ефективності управління, але й довіри громадян.

Нами при визначенні поняття доброчесність було зазначено про принципи доброчесності. Хочемо виділити основні з них:

1. Прозорість; зокрема, електронні декларації, які заповнюють державні службовці, стають основним інструментом громадського контролю над органами державної та місцевої влади. До прикладу, система електронних декларацій від Програми розвитку ООН містить приблизно 1 мільйон державних службовців України, та перевірку понад 4,1 мільйони декларацій про доходи посадових осіб, 200 000 з яких система віднесла до категорії “високого ризику”.
2. Звітність є одним із ключових аспектів боротьби із корупцією, забезпечуючи прозорість та підзвітність дій посадових осіб перед суспільством. Систематична звітність створює середовище, в якому важко приховувати корупцію, адже кожен етап дій підлягає перевірці, що також підсилює довіру громадян до держави, органів місцевого самоврядування та правової системи.
3. Незалежність. Важливо, аби антикорупційні органи функціонували здебільшого автономно, без політичного, або ж адміністративного примусу, що дозволить їм, в першу чергу, працювати якісніше та на користь суспільства. Не менш важливим у цій справі є незалежний судовий процес, адже це є запорукою того, що корупціонери будуть притягнуті до відповідальності.

На нашу думку, необхідно не лише формулювати принципи доброчесності, але й забезпечувати їх практичне застосування. Для

цього 14 жовтня 2014 року було прийнято Закон України «Про запобігання корупції». Далі, у березні 2015 року було створено Національне агентство з питань запобігання корупції, а у квітні цього ж року Національне антикорупційне бюро України. Також, Кабінет Міністрів України, у березні 2023 року видав Постанову «Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки».

Окрім законодавчого регулювання питань протидії корупції, ми вважаємо, що одними з найефективніших інструментів забезпечення доброчесності є цифровізація. Як зазначив голова НАЗК, «Цифровізація- найпотужніший інструмент мінімізації та запобігання корупції».

В Україні, на даний момент, використовується ряд цифрових інструментів для утвердження доброчесності та протидії корупційної діяльності на державній службі та в органах місцевих самоврядування. Серед них, ми хочемо виділити, Єдиний реєстр декларацій, у якому державні службовці та члени органів місцевого самоврядування подають інформацію про свої доходи та власність. Реєстр запрацював у серпні 2016 року і був створений на виконання Закону України «Про запобігання корупції». Забезпечення функціонування цього реєстру належить до повноважень Національного агентства з запобігання корупції. За інформацією НАЗК, на жовтень 2024 року, 1 246 435 декларацій було подано до 11 вересня 2024 року. Серед повністю вивчених декларацій 46% містять в собі порушення на загальну суму 1 856,1 млн грн. Як було зазначено Національним агентством з питань запобігання корупції, усі помилки пов'язані із неправильно вказаними сумами в деклараціях. Різниця полягає у розмірах неточностей: загубилися суми менші або більші за 500 прожиткових мінімумів.

Отже, з огляду на усе вище викладене, ми можемо зробити висновок, що запровадження такого цифрового інструмента, як електронне декларування- посилило впровадження доброчесності на практиці, адже громадяни мають змогу переглянути доходи та об'єкти, які є у власності державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування, що, в свою чергу, посилює довіру громадян.

За даними Міністерства цифрової інформації України, за 2020 - 2021 роки антикорупційний ефект від запровадження онлайн - послуг становив близько 16,3 млрд гривень. Одним з найлегших кейсів, який можна проаналізувати - як цифрові технології допомагають у боротьбі з корупцією - є електронні лікарняні. За даними, за рік близько 5,5 млн українців оформляють лікарняний й отримують 18 млрд гривень виплат. Так як цифровий лікарняний може видати лише лікар, оформити його іншою датою просто неможливо, адже це не передбачено системою. В свою чергу, всі виплати відбуваються цілеспрямовано, та завжди можна перевірити їхню ефективність. Так ми можемо бачити ефективність використання онлайн сервісів у антикорупційних цілях, тож чим більше послуг буде перенесено в онлайн, тим більш прозорою та добросовісною ставатиме система.

В контексті нашої теми, хочемо згадати, резонансне рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням 47 народних депутатів України щодо відповідності Конституції України окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», та статті Кримінального кодексу України. Рішення було ухвалено 27 жовтня 2020 року. Суть справи полягає в тому, що народні депутати України звернулись до Конституційного Суду України та просять визнати такими, що не відповідають Конституції України, положення пункту 8 частини першої статті 11, пунктів 2, 10⁻¹ частини першої статті 12, абзаців другого, третього частини першої статті 47, частин першої, третьої статті 50, статті 51, частини другої статті 52 Закону України «Про запобігання корупції» та статтю 366⁻¹ Кримінального кодексу України.

В свою чергу, Конституційний Суд України вирішив визнати такими, що не відповідають Конституції України, тобто є неконституційними: пункти 6,8 частини першої статті 11, пункти 1,2, 6-10-1, 12, 12-1 частини першої, частину другу-п'яту статті 12, частину другу статті 13, частину другу статті 13-1, статтю 35, абзаци другий, третій частини першої статті 47, статті 48-51, частини другу, третю статті 52, статтю 65 Закону України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року, а також визнати такою, що не відповідає Конституції статтю 366-1 Кримінального кодексу

України. На нашу думку, стаття 366-1 Кримінального кодексу України, якою передбачено кримінальну відповідальність за подання суб'єктом декларування завідомо недостовірних відомостей або умисне неподання ним декларації. Тобто, відповідальність передбачені тільки вразі, якщо під час подання декларації особа свідомо внесла недостовірну інформації або взагалі не подала декларацію. Що в свою чергу допомагає забезпечити рівність усіх перед законом та неминучість покарань при його порушенні незалежно від посади, яку особа займає, матеріального становища та інших чинників, тобто допомагає забезпечити принцип верховенства права. У вище зазначеному законі, йдеться про декларування, контроль Національним агентством з питань запобігання корупції доходів осіб, які подають декларацію та відповідальність державних службовців вразі вчинення корупційних праворушень або причетності до них, що не є втручанням в професійну діяльність та незалежність суддів, що передбачено в статті 126, 129 Конституції України та на які посилення у своєму рішенні Конституційний Суд України.

Отже, рішення Конституційного суду України у справі щодо не конституційності окремих положень Закону України «Про запобігання корупції», Кримінального кодексу України не є належно аргументованим. Більша частина аргументів базується на тезі про вплив виконавчої гілки влади на судову. Ми вважаємо, що Конституційний Суд України не розглянув усі аспекти даної справи, адже проблема запобігання та протидії корупції є важливою для розвитку України. Так як корупція є однією з основних проблем Конституційний Суд України мав би підібрати інші та більш вагомі аргументи для винесення, саме, такого рішення. Дане рішення вплинуло на роботу Національного агентства з питань запобігання корупції. Воно обмежило низьку функцій агентства без належної аргументації, що в свою чергу ускладнює процес викорінювання корупції у нашій державі.

Підсумовуючи усе вище викладене нами, ми можемо зробити висновок, що використання цифрових інструментів є надважливим фактором у боротьбі з корупцією, впровадженні доброчесності на

державній службі та в органах місцевого самоврядування. Завдяки електронним ресурсам, в які були переведені послуги, створюється прозоре середовище, яке значно ускладнює реалізацію корупційних схем, адже є контрольованим системою, та може бути перевіреном безпосередньо працівниками.

Цифровізація дозволяє підвищити підзвітність посадовців, забезпечити громадський контроль та покращити ефективність управління. Такі інструменти мінімізують людський фактор і, відповідно, можливості для зловживань. Антикорупційний ефект, отриманий завдяки онлайн-послугам, демонструє значний економічний і соціальний вплив, що вже підтверджується статистикою. Таким чином, цифровізація є одним із найефективніших шляхів до утвердження доброчесності та підвищення якості державного управління в Україні.

Джерела що використовувались при пошуку інформації:

1. Офіс генерального прокурора про виконання Державної антикорупційної програми на 2023-2025 роки: <https://gp.gov.ua/ua/posts/vikonannya-derzavnoyi-antikorupciinoyi-programi-na-2023-2025-roki-persi-kroki-v-realizaciyi>

2. Державна регуляторна служба України про антикорупційну програму на 2023-2025 роки : <https://www.drs.gov.ua/press-room/derzhavna-antykoriupsijna-programa-na-2023-2025-roky/>

3. Національне агентство з питань запобігання корупції про антикорупційну стратегію та державну антикорупційну програму: <https://dap.nazk.gov.ua/general-info/>

4. Закон України про затвердження антикорупційної програми на 2023-2025 роки: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/220-2023-п#n32>

5. Закон України про запобігання корупції: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> Національне агентство з питань запобігання корупції про антикорупційну стратегію: <https://nazk.gov.ua/uk/antykoriupsijna-strategiya/>

6. Спеціально уповноважені суб'єкти у сфері протидії корупції: https://wiki.legalaid.gov.ua/index.php/Спеціально_уповноважені_суб

%27екти_у_сфері_протидії_корупції:_повноваження_та_порядок_звернення

7. Антикоруptionна стратегія на 2021-2025 роки:
<https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2022/08/Antykoruptsiyna-strategiya-na-2021-2025-rr.pdf> 1700-18

8. Вісім складових доброчесності:
<https://pravo.org.ua/blogs/visim-skladovyh-dobrochesnosti-yak-yih-pravylnno-vyznachyty-konkursnij-komisiyi-i-konkursantam/>

9. Діджиталізація проти корупції:
<https://www.ukrinform.ua/rubric-technology/3707925-didzitalizacia-proti-korupcii-ak-cifrova-transformacia-spriae-prozorij-roboti-derzavi.html>

10.Прозорість та доброчесність:
<https://www.undp.org/uk/ukraine/prozorist-i-dobrochesnist>

11.Декларування: <https://opendatabot.ua/analytics/fault-declaration-2024>

12.Індекс верховенства права: <https://engage.org.ua/latest-rule-of-law-index-highlights-ukraine-s-struggle-with-corruption-strengths-of-civil-society/>

The provided material has not been published before and has not been sent to other publications.

Mykhailo Shutsky, Polina Kozakovska
INTEGRITY – A FUNDAMENTAL PRINCIPLE OF FORMING
PUBLIC SERVICE IN UKRAINE

Mykhailo Shutsky

*Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, astrea@kubg.edu.ua,
Ukraine*

Polina Kozakovska

*Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, astrea@kubg.edu.ua,
Ukraine*

Supervisor - Andriy Cherneha, PhD,

*Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, astrea@kubg.edu.ua,
Ukraine*

Abstract. The article is devoted to the analysis of integrity as a key element of the rule of law, in particular in the sphere of civil service and local self-government bodies. The main legislative instruments for the implementation of integrity, ethical principles and professional standards that contribute to strengthening public trust in public institutions are studied. The work emphasizes the importance of adhering to high standards of morality, transparency and responsibility of civil servants and officials who perform the tasks and functions of public authorities and local self-government bodies, in accordance with the requirements of international standards, national legislation and modern anti-corruption policy of Ukraine. The article also highlights the role of specialized subordinate regulatory acts on the professional ethics of civil servants, judges and prosecutors, which contribute to the establishment of integrity in their professional activities and public trust in judicial and law enforcement bodies. Special attention is paid to highlighting informational and educational activities aimed at raising citizens' awareness of the standards of ethical behavior of public servants and officials.

Keywords: integrity, civil service, local self-government, moral and ethical norms, anti-corruption policy, integrity of judges, integrity of prosecutors.

Актуальність дослідження. Доброчесність в державній службі та сфері місцевого самоврядування є важливим компонентом утвердження в Україні правової держави та доступу суспільства до прозорого й об'єктивного, справедливого механізму реалізації та захисту прав і свобод людини і громадянина. Забезпечення реалізації доброчесності зменшує ризики корупції, підвищує ефективність управління та зміцнює довіру громадян до державних інституцій. Одним із ключових інструментів впровадження доброчесності є законодавча база, яка встановлює етичні норми, професійні стандарти та відповідальність посадових осіб та державних службовців за порушення вимог законодавства.

У національних словниках термін «доброчесність» визначається як здатність дотримуватись чесності та стійких моральних принципів, дотримання моральних та етичних норм, що проявляється у поведінці та вчинках, які відповідають встановленим стандартам і цінностям, схваленим на рівні особистостей та інституцій. У контексті державних службовців та посадовців органів місцевого самоврядування доброчесність можна розглядати як ключову професійну якість, що забезпечує їхню ефективну, прозору та етичну діяльність. Попри відсутність у законодавстві чіткого визначення поняття доброчесності, його суть можна глибше зрозуміти через аналогію з академічною доброчесністю, яка є чітко окресленою в освітній сфері. У контексті академічної діяльності доброчесність визначається як чесність, об'єктивність, відповідальність, дотримання етичних норм і стандартів поведінки. Ці принципи повною мірою застосовні до державної служби та публічного управління. Отже, доброчесність у цій сфері можна розуміти як дотримання високих стандартів моралі, чесності та відповідальності при виконанні службових обов'язків. Згідно з Законами України «Про судоустрій і статус суддів» (2016 року) та «Про Вищу раду правосуддя» (2016 року), доброчесність вимірюється незалежністю, чесністю, неупередженістю, непідкупністю, сумлінністю, дотриманням етичних норм та демонстрацією бездоганної поведінки в професійній діяльності та особистому житті, відсутністю сумнівів щодо законності джерел походження майна, відповідністю рівня життя кандидата або членів

його сім'ї задекларованим доходам, відповідністю способу життя кандидата його статусу [11; 3].

Стан дослідження проблеми. Робота носить своєчасний та комплексний характер, оскільки досліджує доброчесність як фундаментальний принцип в діяльності службовців та посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування, що є ключовим елементом запобігання корупції, забезпечення етичних стандартів та прозорості у державному управлінні. Питання доброчесності в діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування постало, особливо гостро, після проведеної, так званої люстрації, державних службовців та посадових осіб публічної сфери управління протягом 2014 року, запровадження нової судової та правоохоронної реформ, професійна етика та доброчесність стали основними критеріями формування публічного апарату управління, зокрема добору нових / атестації старих кадрів суддівського та прокурорського корпусів. Антикорупційна реформа у публічній сфері управління, триває вже 11 рік і з огляду на запровадження чисельних програм і стратегій розвитку та удосконалення судових та правоохоронних органів, органів місцевого самоврядування, задля створення прозорості у їхній діяльності та довіри до суспільства, дана тематика залишається актуальною і новою. З огляду на вищесказане, наукових досліджень з цієї тематики обмаль, а якщо і є. то стосуються виключно вузьких напрямів. Так, наприклад, Чеченко К.О та Волошина Я.Л. присвятили свої праці висвітленню доброчесності у професійній діяльності юриста; аналізу *взаємозв'язку* доброчесності, етики та правових механізмів впровадження цього принципу в державну службу. Браверман О.О. у своїй роботі дослідив питання правового регулювання перевірки на доброчесність працівників Національного антикорупційного бюро України. Жуков С.В. дослідив адміністративно-правове забезпечення доброчесності суддів, розглянув проблеми теорії та практики. Окремі питання доброчесності в діяльності судових та правоохоронних органів висвітлені у працях Бігуна В.С., Гаврилюва Л.В., Гришук О.В., Кравчука В.М, Рядінського В.О., Чернеги А.П. та ін.

Виклад основного матеріалу дослідження. В законодавстві України, зокрема в Законах України «Про державну службу» (2015 року), «Про запобігання корупції» (2014 року), «Про судоустрій і статус суддів» (2016 року), «Про прокуратуру» (2014 року) законодавець визначає доброчесність, як одну з фундаментальних вимог до кандидатів на посади державних службовців та посадових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування, спрямованої на захист публічних інтересів та відмови вищевказаних осіб від привалювання приватних інтересів під час здійснення ними повноважень [7, ст.43; 4 ст.545; 5, ст.12; 6, ст.2056;].

Розглянемо детальніше законодавчу базу як ключовий інструмент впровадження доброчесності у сфері державної служби та місцевого самоврядування. Основоположним нормативно-правовим актом у сфері забезпечення доброчесності є Закон України «Про запобігання корупції» (2014 року). Цей Закон визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень. Формування та реалізація антикорупційної політики здійснюється за допомогою реалізації Антикорупційної стратегії, що реалізується шляхом виконання державної антикорупційної програми з виконання Антикорупційної стратегії, яка розробляється Національним агентством з питань запобігання корупції з урахуванням особливостей, встановлених відповідною стратегією, про що йдеться у ч. 5 ст. 18 вищезгаданого Закону [8, ст. 2056]. Метою Антикорупційної стратегії на 2021-2025 рр. є досягнення суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування. Корупція розглядається як ключова перешкода стабільному економічному зростанню і розбудові ефективних та інклюзивних демократичних інститутів. Зокрема, з метою формування негативного ставлення до корупції та розв'язання проблем корупційної практики на побутовому рівні, що є усталеною нормою поведінки й не сприймаються як порушення

моральних чи правових норм, а з боку населення відсутній стійкий запит (вимога) до публічних осіб щодо дотримання ними визначених правил етичної поведінки та доброчесності, відповідна Стратегія передбачає підвищення рівня обізнаності громадян, які мають усвідомлювати важливість стандартів доброчесної та етичної поведінки публічних службовців, шляхом активного та системного проведення інформаційно-просвітницьких і навчально-методичних заходів, інтегрованих у формальну та неформальну освіту [1, ст. 3272].

Закон України «Про державну службу» (2015 року) є основним інструментом, яким повинні керуватися державні службовці та посадові особи органів державної влади та місцевого самоврядування у своїй професійній діяльності. Цей закон визначає правовий статус державних службовців, їхні права та обов'язки, приділяючи особливу увагу дотриманню морально-етичним принципам. У ст. 4 відповідного Закону закріплено ключові принципи державної служби, зокрема і доброчесність, як спрямованість дій державного службовця на захист публічних інтересів та відмову державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень. Крім того, законодавець у ст. 50 цього Закону, забезпечуючи достатній рівень оплати праці державних службовців для професійного виконання посадових обов'язків, заохочує їх до результативної, ефективної, доброчесної та ініціативної роботи [7, ст.43].

Для посадових осіб місцевого самоврядування існує значна кількість профільних Законів, зокрема «Про службу в органах місцевого самоврядування» (2001 року) та «Про місцеве самоврядування в Україні» (1997 року) тощо. Проте в жодному з цих нормативно-правових актів не визначено поняття доброчесності. Однак, питання доброчесності активно порушується в рамках ініціатив громадянського суспільства, зокрема через розробку Муніципального плану доброчесності (далі – МПД), створеного Асоціацією міст України. МПД є стратегічним документом, що визначає напрямки до прозорості, підзвітності та ефективної роботи органів місцевого самоврядування. Він

базується на оцінці корупційних ризиків і спрямований на запобігання корупції та порушенням етичних норм; підвищення довіри громадян до влади; створення сприятливого середовища для бізнесу та інвестицій; ефективне використання бюджетних коштів. Документ охоплює низку важливих аспектів, серед яких: запровадження прозорих процедур закупівель і надання послуг; запобігання конфлікту інтересів та зловживань владою; підвищення професійної компетенції та відповідальності працівників; створення системи внутрішнього контролю; забезпечення доступу громадян до інформації про діяльність місцевих органів [2].

Окрему увагу слід приділити Загальним правилам етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Ці правила є узагальненим зібранням професійно-етичних вимог, які регулюють поведінку державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Їхня діяльність спрямована на служіння народу України та територіальній громаді через забезпечення охорони і сприяння реалізації прав, свобод та законних інтересів людини і громадянина. Метою Загальних правил є зміцнення авторитету державної служби та служби в органах місцевого самоврядування, формування позитивної репутації державних службовців та посадових осіб, а також інформування громадян про норми етичної поведінки, яких вони повинні дотримуватися у своїй діяльності. Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування містять окремий розділ, присвячений доброчесності. У ньому зазначається, що державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування зобов'язані виконувати свої посадові обов'язки якнайкраще, чесно і неупереджено, незважаючи на особисті ідеологічні, релігійні або інші погляди. Вони повинні уникати надання будь-яких переваг або виявлення прихильності до окремих фізичних чи юридичних осіб, громадських, політичних, релігійних організацій. Також ці особи не мають права ухилятися від прийняття рішень та відповідальності за свої дії (бездіяльність) та рішення [4, ст. 2493].

Не менш важливу роль у просуванні і утвердженні принципу доброчесності у державній службі та органах місцевого

самоврядування відіграють Кодекси професійної етики, що встановлюють правила поведінки відповідних посадових осіб (державних службовців, суддів, прокурорів тощо). Вони мають на меті формування культури доброчесності, забезпечення прозорості в їх діяльності та попередження корупції. Наприклад, відповідно до Кодексу суддівської етики, затвердженого XI черговим з'їздом суддів України від 22 лютого 2013, маючи на меті забезпечення права кожного на судовий захист на основі утвердження принципу верховенства права, здійснення правосуддя від імені держави України на підставі Конституції та законів України, встановлюються високі вимоги до моральних якостей судді. Зокрема, суддя має докладати зусиль, щоб на думку звичайної розсудливої людини (законослухняної людини, яка, будучи достатньою мірою поінформованою про факти та процеси, що відбуваються, об'єктивно сприймає інформацію та обставини зі сторони) його поведінка відповідала високому статусу посади та не викликала обґрунтованих сумнівів у його доброчесності. Суддя не повинен допускати поведінки, що створює враження про недотримання ним етичних стандартів судді – про що йдеться у ст.ст.1 та 3 Кодексу суддівської етики (2013 року) [6].

Вимоги до професійної поведінки прокурорів та їх морально-етичних стандартів відображені у Кодексі професійної етики та поведінки прокурорів, затвердженого Всеукраїнською конференцією прокурорів 27 квітня 2017 року. Визначаючи основні принципи, моральні норми та правила прокурорської етики, якими повинні керуватися прокурори при виконанні своїх службових обов'язків та поза службою, особлива увага приділяється принципу доброчесності, зокрема при виконанні службових обов'язків прокурор має дотримуватися загальноприйнятих етичних норм поведінки, бути взірцем доброчесності, вихованості і культури. Порушення службової дисципліни, непристойна поведінка є неприпустимими для прокурора і тягнуть за собою передбачену законом відповідальність, про що йдеться мова у ст.ст.4 та 16 Кодексу професійної етики та поведінки прокурорів (2017 року) [5].

Доброчесність в державній службі та сфері місцевого самоврядування є ключовим елементом утвердження правової держави в Україні, забезпечуючи прозорість, об'єктивність та справедливість у реалізації та захисті прав і свобод громадян. Вона зменшує ризики корупції, підвищує ефективність управління та зміцнює довіру громадян до державних інституцій. Законодавча база є основним інструментом впровадження доброчесності, встановлюючи етичні норми, професійні вимоги та відповідальність за порушення вимог законодавства. Попри відсутність чіткого визначення терміну в законодавстві, доброчесність розглядається як дотримання високих стандартів моралі, чесності та відповідальності при виконанні службових та посадових обов'язків. Важливим інструментом у забезпеченні доброчесності відіграють також кодекси професійної етики, що регулюють поведінку державних службовців, суддів та прокурорів, сприяючи прозорості та попередженню корупції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки, затверджена Законом України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» від 20 червня 2022 року № 2322-IX / Офіційний вісник України. 2022, № 56, ст. 3272 (Дата звернення: 04 грудня 2024 року).
2. Асоціація міст України. Муніципальний план доброчесності. Асоціація міст України. URL: <https://www.integrity.auc.org.ua/municipal-plan-honesty/> (Дата звернення: 04 грудня 2024 року).
3. Доброчесність: поняття, складові та існуючі стандарти / Державна податкова служба України. URL: <https://dpssks.gov.ua/novini/%D0%B4%D0%BE%D0%B1> (Дата звернення: 04 грудня 2024 року).
4. Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування,

затверджені Наказом Національного агентства України з питань державної служби від 05 серпня 2016 року № 158 (у редакції наказу Національного агентства України з питань державної служби від 28 квітня 2021 року № 72-21) / Офіційний вісник України. 2016., № 74, ст. 2493 (Дата звернення: 04 грудня 2024 року).

5. Кодекс професійної етики та поведінки прокурорів, затверджений Всеукраїнською конференцією прокурорів від 27 квітня 2017 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0001900-17#Text> (Дата звернення: 04 грудня 2024 року).

6. Кодекс суддівської етики, затверджений XI черговим з'їзд суддів України від 22 лютого 2013 / Вісник Верховного суду України. 2013, № 3, с. 27 (Дата звернення: 04 грудня 2024 року).

7. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII. Відомості Верховної Ради, 2016, № 4, ст.43 (Дата звернення: 04 грудня 2024 року).

8. Про запобігання корупції: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1700-VII. Відомості Верховної Ради, 2014, № 49, ст.2056 (Дата звернення: 04 грудня 2024 року).

9. Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. Відомості Верховної Ради, 2015, № 2-3, ст.12 (Дата звернення: 04 грудня 2024 року).

10. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року № 1402-VIII (Відомості Верховної Ради, 2016, № 31, ст.545 (Дата звернення: 04 грудня 2024 року).

11. Чернега А.П. Критерій доброчесності в юридичній професії / Науково-правові читання, присвячені пам'яті професора А.П. Ткача (до 100-річчя від дня народження)»: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Київ 06 грудня 2023р). – Київ. – 173 с. (С.143-151)

Наданий матеріал раніше не публікувався та в інші видання не надсилався

ETHICS AND INTEGRITY OF PUBLIC SERVICE IN THE AGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE

Lozitska Oleksandra

*Petro Mohyla Black Sea State University,
lozitska720@gmail.com, Ukraine*

Spinatii Irina

*Petro Mohyla Black Sea State University,
iraspinatii@gmail.com, Ukraine*

Supervisor - Kaplii Olena

*Petro Mohyla Black Sea State University,
kaplii.olen@gmail.com, Ukraine*

Abstract. The article examines ethical and integrity challenges of public service in the context of artificial intelligence (AI) development. Modern AI applications in public governance are analyzed, including risk assessment, automated decision-making, and anti-corruption tools. The legal framework for AI regulation in Ukraine and international experience are studied. Ethical dilemmas in AI-driven governance are identified, with an emphasis on transparency, data privacy, and responsibility. Proposals for integrating the principle of "technological responsibility" into the code of ethics for public servants are provided, focusing on balancing innovation and citizen trust in AI tools.

Keywords: artificial intelligence, public service, ethics, integrity, transparency, legal framework, AI regulation, responsibility, technological innovation, governance.

Вступ

У сучасному світі технології штучного інтелекту (далі – ШІ) займають провідне місце серед інновацій, що трансформують усі сфери життя, включаючи публічне управління. ШІ має потенціал значно підвищити ефективність роботи органів державної влади, спрощуючи процеси аналізу даних, автоматизації рішень, виявлення корупційних ризиків та покращення якості обслуговування громадян. Водночас використання ШІ у публічній

службі супроводжується низкою викликів, серед яких — етичні аспекти, конфіденційність даних, забезпечення прозорості процесів і відповідальності за результати рішень. У цьому контексті особливо важливим є розробка нормативно-правової бази та етичних норм, які регулюють впровадження ШІ в державному секторі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми використання ШІ в публічному управлінні активно досліджуються як в Україні, так і на міжнародному рівні. У наукових працях висвітлюються можливості ШІ для оптимізації державного управління, зокрема у сфері боротьби з корупцією та прогнозування соціальних ризиків. У Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні окреслено ключові напрями впровадження ШІ в державному секторі, проте нормативна база, яка б забезпечувала відповідальність за його застосування, залишається недосконалою. У міжнародних публікаціях, зокрема в рамках європейського підходу (Artificial Intelligence Act), пропонуються категорії ризиків використання ШІ та заходи для їх мінімізації. Проте в Україні питання прозорості алгоритмів, захисту персональних даних і недопущення дискримінації залишається відкритим.

Дослідники, такі як Пабло Лазаро, акцентують увагу на ризиках використання ШІ без належного контролю, підкреслюючи, що алгоритми не можуть нести юридичну відповідальність за прийняті рішення. Анастасія Клян і К.С. Токарев наголошують на важливості співпраці України з міжнародними організаціями для створення стандартів використання ШІ. Попри високий індекс готовності України до впровадження ШІ у публічний сектор, недоліки правового регулювання та відсутність принципів етичної поведінки залишаються ключовими бар'єрами для його ефективного використання.

Метою дослідження є визначення основних етичних викликів та розробка підходів до забезпечення доброчесності публічної служби в умовах використання технологій ШІ. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити наступні завдання: проаналізувати сучасний стан впровадження ШІ у публічну службу України та його регуляторне забезпечення; дослідити міжнародний досвід

правового та етичного регулювання використання ШІ у державному управлінні; визначити ключові етичні ризики використання ШІ у публічному секторі; розробити пропозиції щодо вдосконалення Загальних правил етичної поведінки публічних службовців, включаючи принцип «технологічної відповідальності».

Результати дослідження сприятимуть формуванню системного підходу до впровадження ШІ у публічну службу України із дотриманням принципів етики, прозорості та відповідальності.

Етика та доброчесність публічної служби в епоху штучного інтелекту

Світ змінюється під впливом технологій, і публічна служба не є винятком. Штучний інтелект більше не сприймається як наукова фантастика – це реальність, що кардинально змінює правила гри у публічному управлінні. Уявіть собі систему, яка автоматично аналізує тисячі даних, прогнозує ризики, виявляє корупційні схеми і допомагає ухвалювати рішення, які ще вчора вимагали місяців людської праці. Так, наприклад, у 2017 році поліція США вперше застосувала новітні технології для пошуку злочинця, про якого майже не було відомо протягом 30 років. Маючи лише його ДНК, детективи використали ШІ для створення «фоторобота» і спробували знайти підозрюваного через систему розпізнавання облич [1]. Отже, це не майбутнє, а сучасність, яка вже стукає в двері і українських органів влади. В Україні вже були зроблені перші кроки для створення правового регулювання в галузі штучного інтелекту.

Проте разом із можливостями приходять і виклики. Публічні службовці стоять на передовій цього процесу. Їхня роль – не лише працювати з новими технологіями, а й залишатися вірними принципам доброчесності та конфіденційності. Як зазначено у пункті 4 розділу II «Загальних обов’язків державного службовця та посадової особи місцевого самоврядування» Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, вони мають постійно вдосконалювати

свої знання, особливо у сфері цифрової грамотності, критично оцінювати інформацію, використовувати лише перевірені джерела та приймати рішення, ґрунтуючись на достовірних даних [2].

Але використання ШІ у публічному управлінні додає ще одну важливу вимогу: забезпечити нерозголошення конфіденційної інформації, зокрема персональних даних громадян, як того вимагають закони України «Про державну таємницю», «Про інформацію», «Про захист персональних даних» та інші. У світі, де інформація стала новою валютою, дотримання цих принципів є фундаментом довіри громадян до державних органів.

Наразі Міністерство юстиції активно використовує ШІ для оцінки ризику рецидиву злочинців, Національне агентство з питань запобігання корупції – для автоматизованої перевірки декларацій, а Державна митна служба України використовує генеративні великі мовні моделі (LLM) для автоматизації перевірки імен та прізвищ у митних деклараціях [3]. Хоча ці системи покликані підвищити ефективність роботи державних органів, вони також можуть призвести до порушення прав людини та посилення соціальної нерівності. Одним з основних недоліків використання ChatGPT є його обмеження в аспекті приватності. У контексті нинішніх загроз кібербезпеки, зокрема в органах державного управління, така система може бути частково небезпечною. Теоретичний злом алгоритму може призвести до витоку персональної інформації або навіть доступу до корпоративної техніки, з якої відбувалась авторизація. Тому, доречно було зауважити, що публічним службовцям не слід використовувати корпоративні пристрої для роботи з ChatGPT, а варто звертатися до особистих технічних ресурсів [4]. Пабло Лазаро, досвідчений фахівець аналітичного центру з міжнародного розвитку в галузі кібербезпеки, вірно підкреслює, що «робот не може нести відповідальність за свої дії або бездіяльність, які можуть завдати шкоди третім особам. Судді судять людей, а не роботів, не кажучи вже про алгоритми» [5].

Основним нормативним документом щодо застосування ШІ в Україні є Концепція розвитку штучного інтелекту, затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України у 2020 році. Варто зазначити, що у вищезазначеному документі наявні завдання щодо

запровадження штучного інтелекту у публічному управлінні, а саме: «застосування технологій штучного інтелекту для виявлення недобросовісної практики в діяльності посадових осіб та державних службовців за різними напрямками шляхом проведення аналізу текстів управлінських рішень та інших даних, які формуються в комп'ютеризованих системах/реєстрах під час провадження такої діяльності». Однією з головних проблем, яку визначає ця концепція, є відсутність або недосконалість правового регулювання у сфері штучного інтелекту [6]. Проте, у «Плані заходів із реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021-2024 роки» також не передбачено конкретних заходів для законодавчого регулювання використання ШІ у правозастосовній діяльності [7].

Однією з найскладніших етичних проблем, пов'язаних із використанням штучного інтелекту, залишається питання прозорості та відповідальності алгоритмів, які застосовуються у процесі прийняття рішень. Зокрема, алгоритми машинного навчання можуть приймати рішення на основі даних, що мають упереджений чи неповний характер. Це нерідко стає причиною дискримінації. Проблема корениться у людській діяльності, адже упередженість є її невід'ємною частиною. Якщо алгоритми будуть навчатись на основі таких даних, ШІ також ставатиме упередженим, причому ця проблема може поглиблюватися з часом [8, с. 33–34].

Також Клян А. зазначає, що в українському законодавстві наразі відсутнє чітке правове визначення та регулювання використання ШІ, а також відсутня нормативна база, яка б передбачала відповідальність за його неправомірне використання [9]. У ст. 33 Закону України «Про авторське право і суміжні права» зазначено регулювання права на неоригінальні об'єкти, згенеровані комп'ютерними програмами, і має важливе значення в контексті етики та доброчесності у використанні ШІ. Оскільки такі об'єкти створюються без прямої участі фізичних осіб, питання відповідальності за їх використання вимагає особливої уваги. Право на такі об'єкти належить особам, які мають майнові права на програму, що генерує об'єкти, або їх правомірним користувачам. Проте, оскільки ШІ не несе відповідальності, питання етики полягає

в тому, хто повинен нести відповідальність за порушення, які виникають через неправомірне використання таких об'єктів. Використання згенерованих об'єктів повинно базуватись на принципах добросовісного використання та поважання прав інших осіб, забезпечуючи таким чином захист від зловживань та порушень інтелектуальної власності [10].

К.С. Токарева вважає, що українське законодавство не регулює діяльність ШІ, тому авторка доречно зазначає, щодо необхідності співпраці з міжнародними організаціями для розроблення стандартів та етичних норм використання ШІ в Україні [8, с. 149, 151]. Вважаємо цю норму доречною і в частині удосконалення Загальних правил етичної поведінки публічних службовців, про що в останнім часом наголошує голова НАДС. Так, наприклад, у Верховній Раді України планують запровадити практику використання ШІ, щодо етичного аспекта впровадження ШІ у Верховній Раді, то він полягає в забезпеченні прозорості його використання, збереженні відповідальності за рішення за депутатами, а також у захисті прав громадян. ШІ має бути інструментом допомоги, а не заміною людського контролю, щоб уникнути дискримінації, помилок або втрати довіри суспільства до законотворчого процесу. [11].

На думку К. Глоби та І. Вахліс, внесення змін до законодавства України для розробки правових механізмів регулювання діяльності ШІ є надзвичайно важливим завданням. Вони наголошують на необхідності не лише створення таких інструментів, але й запровадження чіткої системи юридичної відповідальності за шкоду, завдану використанням ШІ [10].

Додатково варто врахувати, що міжнародний досвід у цій сфері також демонструє необхідність комплексного підходу. Європейський Союз, наприклад, активно працює над розробкою Акта про ШІ (Artificial Intelligence Act), який визначає категорії ризиків, пов'язаних із застосуванням ШІ, та встановлює відповідні заходи контролю і відповідальності. Україна, адаптуючи своє законодавство, може врахувати ці принципи, щоб гармонізувати свої правові норми з європейськими стандартами.

Крім того, слід враховувати, що шкода від використання ІІІ може бути не лише матеріальною, а й пов'язаною із порушенням прав людини, конфіденційності або етичних норм. Тому розробка законодавчих змін має включати механізми захисту інтересів громадян, попередження кіберзагроз та недопущення дискримінації. Таким чином, створення правового регулювання ІІІ стане запорукою безпечного і відповідального впровадження інновацій в Україні.

Отже, на даному етапі можемо зробити висновок, що існує певна колізія, оскільки як зазначає Н. Ілюшина: «ІІІ є світовим інноваційним пріоритетом. Його застосування дає перевагу в багатьох сферах. Серед ключових напрямів – корпоративне та державне управління, цифрова економіка, наука і технології, промисловість і підприємницька діяльність, освіта й інновації... В Oxford AI Readiness Index 2023 Україна посіла 60-те місце зі 193 країн світу за готовністю використовувати ІІІ у публічному секторі. Це достатньо високий показник, що засвідчує нашу готовність до справедливого й безпечного використання ІІІ в інтересах суспільства. Адже публічна служба є ключовою ланкою, що забезпечує соціальне, політичне й економічне життя країни», але належного нормативного закріплення в законодавчих актах України ІІІ так і не отримало, а тобто постає питання як саме слід інтегрувати дане «явище» і як у публічній службі можливе дотримання доброчесності у сучасних реаліях.

На сьогодні Україна зробила перші кроки у напрямку розвитку правового регулювання ІІІ. Затверджена Концепція розвитку ІІІ закладає фундамент для подальшої інтеграції інновацій у державне управління. Водночас важливим залишається питання створення нормативно-правової бази, яка б охоплювала всі аспекти використання ІІІ, включно із забезпеченням відповідальності за його використання та дотриманням етичних норм. Зокрема для публічної служби варто доповнити Загальні правила етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування нормою, яка передбачає дотримання принципу «технологічної відповідальності». Ця норма має зобов'язувати службовців не лише враховувати етичні наслідки

використання технологій, зокрема ШІ, але й забезпечувати, щоб такі інструменти слугували винятково на користь суспільства, не порушуючи прав людини та загально визнаних етичних стандартів. Наприклад, у контексті суддів впровадження ШІ потребує чіткого регулювання, щоб запобігти викривленню принципу справедливості та зберегти довіру громадян до судової системи. Аналогічно, для публічних службовців важливо уникати сліпого покладання на ШІ або використання його рішень без критичної перевірки, що дозволить гарантувати етичність і прозорість їхньої діяльності.

Запровадження цієї норми сприятиме розвитку професійної етики, підвищенню прозорості діяльності службовців та забезпеченню їхньої відповідальності за вплив рішень, ухвалених за допомогою технологій, на життя громадян.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА:

1. США «фотороботи» загадкових злочинців робить ШІ на основі ДНК. Це абсолютно неймовірно і так само небезпечно – переказ Wired. Бабель | Розповідаємо про політику, культуру і суспільство в Україні. Останні новини детально і неупереджено. URL: <https://babel.ua/texts/103148-v-ssha-fotoroboti-zagadkovih-zlochinciv-robit-shtuchniy-intelekt-na-osnovi-dnk-ce-absolyutno-neymovirno-i-tak-samo-nebezpechno-perekaz-wired> (дата звернення: 01.12.2024).

2. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#Text> (дата звернення: 01.12.2024).

3. Дії та Мрії: штучний інтелект у публічному секторі. Аналітичне дослідження. -ГО “Лабораторія цифрової безпеки”, 2024 –[Електронний ресурс]. —URL:https://dslua.org/wp-content/uploads/2024/02/Mrii_ta_dii_kopiii.pdf

4. Перегляд ВИКОРИСТАННЯ СНАТGPT У ПУБЛІЧНІЙ СЛУЖБІ: НЕДОЛІКИ ТА ПЕРЕВАГИ. Публічне управління: концепції, парадигма, розвиток, удосконалення. URL:

<https://pa.journal.in.ua/index.php/pa/article/view/121/123> (дата звернення: 01.12.2024).

5. Пабло Лазаро. ШІу кримінальних розслідуваннях. Порядок денний міжнародного розвитку: вебсайт. URL : <https://a-id.org/artificial-intelligence-in-criminal-investigation/>

6. Концепція розвитку штучного інтелекту в Україні, № 1556-р від 02.12.2020р. Верховна Рада України. Електронний ресурс. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text>

7. Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні на 2021-2024 роки. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/438-2021-p> (дата звернення: 04.12.2024).

8. Карчевський М.В. ШІта протидія злочинності. Використання технологій штучного інтелекту у протидії злочинності: матеріали наук.-практ. онлайн-семінару (м. Харків, 5 листопада 2020 р.). Харків : Право, 2020. 112 с.

9. Анастасія Клян. Правове регулювання штучного інтелекту в Україні та світі. Юридична фірма GOLAW - комплексні юридичні послуги та консультації. URL: <https://golaw.ua/ua/insights/publication/pravove-regulyuvannya-shtuchnogo-intelektu-v-ukrayini-ta-sviti/> (дата звернення: 04.12.2024).

10. Про авторське право і суміжні права. Офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#n461> (дата звернення: 01.12.2024).

11. У Верховній Раді вирішили запровадити штучний інтелект. Судово-юридична гата в Україні. URL: https://sud.ua/uk/news/ukraine/317109-v-verkhovnoy-rade-reshili-vvesti-iskusstvennyy-intellekt#google_vignette (дата звернення 28.11.2024)

Наданий матеріал раніше не публікувався та в інші видання не надсилався

ETHICS IN THE ACTIVITIES OF PUBLIC SERVANTS

Kucherenko Daria

Author's e-mail dashakrivolapovadasha@gmail.com,
daria.priti@gmail.com

Supervisor: Associate Professor of the Department of
Fundamental and Branch Legal Sciences A.A. Khrebtova.

Supervisor e-mail alesyamytnik@gmail.com

KrNU, Ukraine, Kremenchuk, Pershotravneva St., 20

Abstract: The article describes the ethics for the public servants on duty as important element of the better governance, In this work we strongly accent our attention on the importance of the professional ethics, dignity, loyalty, political neutrality, transparency and integrity.

The importance of the moral qualities of the public servant has been taken into the account as the weighty perk which is vital aspect for execution of their public duties.

This work also explains the usage of different terms which can be encountered on the public servant's duty, there are words as such as: the prevention of the conflict of interests, the struggle with the mobbing and efficient usage of the state resources and maintaining of public trust to public service.

The conclusion is separated which allows to sum the exposed topic Compliance to the ethic norms is highly important part for creating the democratic, social and legal state. The loyalty to this principals is helpful to the sustainable development of the society, insurance of the people's rights and the rule of law also it strengthens the image of the public service in Ukraine.

Keywords: ethics, public servants, ethics in the public activity of official bodies, professional ethics, ethical norms of behavior.

Вступ

У сучасному світі роль публічних службовців набуває особливого значення, адже саме вони є посередниками між владою та суспільством, від їхніх рішень залежить якість життя громадян.

Етика в їхній діяльності – це не просто набір правил чи формальність, а фундаментальна складова, яка визначає рівень довіри суспільства до державних інституцій.

Дотримання етичних принципів забезпечує прозорість, чесність та справедливість у прийнятті рішень, сприяє запобіганню корупції та зловживання владою. Однак, з огляду на виклики, які стоять перед сучасними публічними службовцями, треба вміти знаходити баланс між особистими переконаннями, суспільними інтересами та професійними обов'язками.

Етика розуміє під собою декілька визначень, а саме правил поведінки, сукупності моральних правил певної суспільної чи професійної групи тобто професійна етика. Саме етика є основою моральних рис людини, наприклад чесність, доброта, сміливість, вірність, які ґрунтують саму особистість, поведження людини у світі та налагодження контакту з іншими соціальними верствами.

Публічні службовці — це люди, яким доручено безпосередньо реалізовувати державні функції на певній території та в конкретних сферах управління. Рівень довіри до влади значною мірою залежить від моральних якостей та етичної культури цих фахівців, чия робота пов'язана з етичним обґрунтуванням управлінських рішень. Це впливає на спрямованість державних органів у побудові демократичної держави, впровадженні принципів гуманізму, соціальної справедливості та забезпеченні прав людини.

Отже, важливо не лише розуміти етику загалом, але й зосередитися на професійній етиці, яка включає культуру, процеси, структури та правила, що гарантують діяння публічних службовців в інтересах суспільства, а не особистих.

Етика державного службовця охоплює вимоги до всіх аспектів професійного життя та розглядає:

- Ставлення професійної спільноти та кожного фахівця до суспільства і його інтересів;
- Визначення моральних якостей державних службовців, які забезпечують найкраще виконання ними своїх професійних обов'язків;

- Обґрунтування професіоналізму як моральної характеристики державного службовця;
- Розуміння специфіки моральних відносин між державними службовцями та громадянами, які є безпосередніми об'єктами їхньої діяльності;
- Розкриття сутності взаємовідносин всередині професійних колективів державних органів та специфічних моральних норм, що їх регулюють;
- Визначення особливостей, цілей, завдань та методів професійного етичного навчання державних службовців.

Таким чином, у процесі становлення правової, демократичної та соціальної держави зростає важливість роботи державних службовців. Реформи в державному управлінні мають на меті створення професійних, ефективних, стабільних і авторитетних владних інституцій, діяльність яких базується на чітких моральних та професійно-етичних стандартах. Довіра громадян до влади та здатність державних службовців ефективно й етично виконувати свої соціальні функції є ключовими факторами для продуктивної суспільної взаємодії та позитивного розвитку суспільства.

І саме ця тема дозволяє детально розглянути особливості етики у діяльності публічних службовців.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження акцентують увагу на важливості етичних стандартів для підвищення прозорості, доброчесності та боротьби з корупцією в державній службі, зокрема через впровадження європейських принципів та розвиток етичної культури в Україні.

Метою дослідження є сформулювати розуміння етичних принципів, норм і стандартів, які регулюють поведінку службовців у професійній діяльності, а також сприяти усвідомленню моральної відповідальності та значення етики для забезпечення справедливості, прозорості та ефективності службової діяльності. Навчитися аналізувати етичні дилеми, ухвалювати рішення в складних ситуаціях та діяти відповідно до принципів професійної

моралі. Розвивати навички етичної комунікації, толерантності, поваги до прав і свобод громадян у рамках службової діяльності.

Етика в діяльності публічних службовців

1.1 Ознайомлення публічних службовців щодо професійної етики та покладання обов'язку її дотримання.

Етика діяльності публічних службовців є важливим компонентом ефективного державного управління, що забезпечує довіру громадян до органів влади та сприяє сталому розвитку суспільства. Приділивши увагу наказу з положеннями загальних правил етичної поведінки державних службовців і посадових осіб місцевого самоврядування, можна коротко і чітко роз'яснити, що основна діяльність покладена на виконання професійних обов'язків спрямованих на служіння народу України, захист прав і свобод громадян та формування позитивного іміджу державної служби.

Тож, дотримання етичних норм є основою щодо ознайомлення та прийняття на себе обов'язків публічних службовців та усвідомлюючи свою високу відповідальність, державні службовці, при вступі на посаду складають присягу, а саме Президент України, народні депутати, члени Кабінету Міністрів, судді, посадові особи місцевого самоврядування, поліцейські, службовці цивільного захисту.

Сучасна форма клятви, яка поєднує певні правові та соціальні норми:

“ Урочисто присягаю, що буду вірно служити Українському народові, дотримуватися Конституції та законів України, втілювати їх у життя, поважати та охороняти права, свободи і законні інтереси людини і громадянина, честь держави, з гідністю нести високе звання державного службовця та сумлінно виконувати свої обов'язки» - саме так звучить присяга громадянина України, який вперше призначається на державну службу”

1.2 Приклади проявлення та виконня етики в діяльності посадовців

Дотримання загальновизнаних етичних норм поведінки включає в себе доброзичливість, ввічливість, повагу до громадян і високий рівень культури спілкування. Такі стандарти мають на меті не лише забезпечення ефективності виконання посадових обов'язків, але й створення атмосфери довіри між державними органами та суспільством. Наприклад, державний службовець, який демонструє повагу до громадян навіть у ситуаціях конфлікту чи критики, формує враження про професійну відповідальність і неупередженість державної служби.

В наших реаліях боротьба з дискримінацією та мобінгом на робочому місці є важливим аспектом етичної поведінки публічних службовців. Згідно із Загальними правилами, державні службовці повинні запобігати дискримінації за будь-якими ознаками, а також протидіяти цькуванню в колективах. Створення комфортної психологічної атмосфери є не лише обов'язком керівників, а й важливою умовою для забезпечення ефективної та злагодженої роботи команди. Так, запобігання конфліктам між колегами чи з громадянами сприяє покращенню репутації державних органів.

Одним із основних принципів етики публічних службовців є доброчесність. Це означає, що службовець має діяти чесно, неупереджено та орієнтуватися на публічний інтерес. Важливим аспектом доброчесності є запобігання конфліктам інтересів, коли приватні інтереси можуть вплинути на виконання службових обов'язків. Крім того, публічний службовець зобов'язаний постійно вдосконалювати свій рівень знань і навичок, зокрема у сфері цифрової грамотності та державної мови. Це сприяє підвищенню професійної якості роботи й відповідає сучасним викликам.

Державні службовці також повинні демонструвати повагу до державних символів України та дотримуватися офіційно-ділового стилю в одязі. Це є важливим проявом їхнього ставлення до професійної етики і суспільного обов'язку. Офіційний вигляд та шанування символів державності створюють у громадян відчуття стабільності та відповідальності з боку органів влади.

Важливим етичним принципом є заборона використання службового становища задля отримання неправомірної вигоди або задоволення приватних інтересів. Це включає уникнення впливу

особистих стосунків на прийняття рішень, а також заборону поширення конфіденційної інформації. Дотримання цього принципу є фундаментальним для запобігання корупції. Наприклад, розголошення даних, що є персональними або відносяться до державної таємниці, може не лише завдати шкоди репутації органу, але й створити загрозу національній безпеці.

Етична поведінка публічних службовців передбачає уникнення демонстрації політичних поглядів чи участі у політичних акціях. Це забезпечує неупередженість рішень і збереження довіри до державних органів. Крім того, службовці повинні ефективно використовувати державні ресурси, мінімізуючи надмірні витрати та дотримуючись екологічної відповідальності. Наприклад, оптимальне використання робочого часу і ресурсів без перевищення повноважень сприяє ефективному виконанню обов'язків.

Публічні службовці зобов'язані працювати з інформацією відповідально: аналізувати її достовірність, використовувати офіційні джерела та забезпечувати точність поширюваних даних. Це сприяє прийняттю обґрунтованих рішень і підвищує ефективність роботи. Наприклад, недотримання цих норм може призвести до поширення недостовірної інформації, що шкодить державним органам.

Крім того, службовці повинні забезпечувати зрозумілість інформації під час спілкування з громадянами. Використання доступної термінології створює умови для ефективного діалогу та зменшує ризики виникнення конфліктів. У міждержавних відносинах службовці мають дотримуватись дипломатичних протоколів, представляючи Україну на високому рівні.

Висновок

Отже, етика державного службовця — це система професійних цінностей, етичних принципів і норм, що базується на глибокому усвідомленні свого професійного призначення. Ця система формує свідомість державних службовців, спрямовує та регулює їхні взаємини і діяльність у сфері державної служби, а також забезпечує підтримку професійно-етичного аспекту цієї служби. Головна суспільна місія державної служби—служити

народу та кожному його громадянину. Саме навколо цієї місії вибудовується вся професійно-етична структура державної служби: цінності, принципи, норми і стандарти поведінки, а також вимоги до моральних якостей державних службовців.

У сфері державної служби встановлюються стандарти поведінки, які регулюють взаємодію та спілкування з громадянами, представниками релігійних і громадських організацій, засобами масової інформації. Також визначаються норми щодо ставлення до професійних обов'язків, внутрішньої службової поведінки, участі в об'єднаннях та забезпечення політичної чи іншої неупередженості. Додатково регулюються ділові відносини з представниками інших гілок влади та іноземними делегаціями, управління конфліктами інтересів, антикорупційна поведінка, поводження з конфіденційною та службовою інформацією, права співробітників, питання службових викриттів тощо.

Отже, принципи етики в діяльності публічних службовців ледь не на першому місці, що представляють із себе :

1. служінню державі і суспільству
2. гідної поведінки
3. доброчесності
4. лояльності
5. політичної нейтральності
6. прозорості і підзвітності
7. сумлінності

А виконання і дотримання цих норм у своїй діяльності, що ґрунтуються на положеннях Конституції України, законодавстві про державну службу та запобігання корупції є дуже важливі, бо від них залежить формування довіри громадян до влади, забезпечення верховенства права, справедливого управління, а також сталий розвиток держави та суспільства.

Список використаних джерел

Верховна Рада України, Законодавство України ., Про затвердження загальних правил етичної поведінки державних

службовців та посадових осіб місцевого самоврядування
[/https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#n13](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1203-16#n13) / стр [2-3]

Верховна рада України, Законодавства України., Закон
України про Державну службу /
<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text> / стр [2]

Національне агентство України з питань державної служби
(НАДС). Службова етика та етикет публічних службовців. У
програмі викладено основні принципи етики публічних службовців,
стандарти поведінки та методи формування позитивного іміджу
органів влади. Доступно за посиланням: НАДС **【10】**

Наукові статті з теми професійної етики публічних
службовців, зокрема:

В. П. Якобчук, Державне управління: удосконалення та
розвиток; Професійна етика державного службовця в контексті
ефективності публічного управління стр[5], [7]

Сорокіна Н. Г, Видавництво «Грані»; Морально-етичні
основи публічної служби в умовах трансформації влади в
Україні стр[19]; [134, 163]

Рудакевич М.І., Видавництво Астон; Професійна етика
державних службовців: теорія і практика формування в умовах
демократизації державного управління стр[24]; [179]

Наданий матеріал раніше не публікувався та в інші видання не надсилався

INTEGRITY IN PRACTICE : TOOLS AND METHODS OF IMPLEMENTATION IN THE CIVIL SERVICE AND LOCAL GOVERNMENT SERVICE (PUBLIC SERVICE)

Oleksii Zharyi

*Kremenchuk Mykhailo Ostrogradsky National University,
aleks987446@gmail.com, Ukraine*

Evgenia EREMENKO

*Kremenchuk Mykhailo Ostrogradsky National University,
aleks987446@gmail.com, Ukraine*

*Supervisor – **Aliesia Khrebtova**, PhD,*

*Kremenchuk Mykhailo Ostrogradsky National University,
kafedragun@gmail.com, Ukraine*

Abstract. Integrity is one of the main components of the successful functioning of any society. It is based on the principles of honesty, transparency, respect and responsibility. The implementation of integrity in various areas is not only a theoretical concept, but also a set of specific practical measures aimed at creating a fair and effective environment. One of the key areas where integrity should be fundamental is the civil service. In Ukraine, the civil service is regulated by the Law of Ukraine “On Civil Service” and other regulatory legal acts. This Law defines the legal, socio-economic and organizational guarantees of the activities of civil servants, as well as the principles and norms of ethical behavior. In the civil service, integrity is manifested in the responsible performance of duties, compliance with ethical standards and the prevention of conflicts of interest. This means that each employee must act exclusively in the interests of society, without putting personal benefits above the law or ethics. It requires that every decision of a public servant be well-founded, honest and aimed at the good of the community.

Keywords: civil servants, integrity, national process, plagiarism, conflict, research transparency, socialization

Доброчесність є однією з основних складових успішного функціонування будь-якого суспільства. Вона базується на принципах чесності, прозорості, поваги та відповідальності. Впровадження доброчесності в різні сфери - це не лише теоретична концепція, а й набір конкретних практичних заходів, спрямованих на створення справедливого та ефективного середовища. Однією з ключових сфер, де доброчесність має бути фундаментальною, є саме державна служба. В Україні державна служба регулюється Законом України «Про державну службу» та іншими нормативно-правовими актами. Цей Закон визначає правові, соціально-економічні та організаційні гарантії діяльності державних службовців, а також принципи та норми етичного поведіння. На державній службі доброчесність проявляється у відповідальному виконанні обов'язків дотримання етичних стандартів і недопущенні конфлікту інтересів. Це означає, що кожен службовець має діяти виключно в інтересах суспільства, не ставлячи особисті вигоди понад закон чи етику. Вона вимагає, щоб кожне рішення публічного службовця було обґрунтованим, чесним і спрямованим на благо громади.

Що ж означає доброчесність для службовця? Це не лише дотримання законів, а й готовність завжди діяти в інтересах суспільства, ставити громадські потреби понад власні вигоди. У публічній службі це особливо важливо, адже кожне рішення чи дія впливає на життя громадян. Уявімо, що громадянин звертається до органів місцевого самоврядування з проханням вирішити проблему в його районі. Якщо рішення приймається прозоро і швидко, він довірятиме владі. Але якщо цей процес супроводжуватиметься непрозорістю або корупцією, довіра зникне. Тому важливим є впровадження цифрових платформ і систем електронного урядування. Цифрові платформи та системи електронного урядування дозволяють громадянам отримувати державні послуги в електронному вигляді, що полегшує доступ до них та збільшує комфорта, а також забезпечує відповідність міжнародним стандартам. Це також дозволяє зменшити корупцію та інші злочини, пов'язані з отриманням державних послуг. Ще один дієвий інструмент - це навчання та підвищення кваліфікації службовців.

Через тренінги, семінари та практичні кейси публічні службовці краще розуміють, як діяти у складних ситуаціях, пов'язаних із ризиками недоброчесної поведінки. Наприклад, у Канаді діють спеціальні навчальні центри для державних службовців, які регулярно проводять тренінги з етичного управління.

Термін доброчесність має важливу роль не тільки в державній службі. Доброчесність є важливою якістю, яка повинна бути присутня у будь-якій сфері діяльності, включаючи бізнес, освіту, медицину та інші. Вона передбачає чесність, порятунність, відповідальність та об'єктивність у виконанні своїх обов'язків. Однією з ключових сфер, де доброчесність має бути фундаментальною, є освіта. Важливим аспектом є викладання принципів доброчесності як частини національного процесу. Це включає навчання студентів правильному цитуванню, уникненню плагіату та розвитку етичного мислення. Для цього освітні заклади дедалі частіше використовують антиплагіатні інструменти, які дозволяють перевіряти оригінальність студентських робіт. не менш важливим є впровадження кодексів поведінки, що визначають правила академічної доброчесності. Вони формують у студентів почуття відповідальності та підвищують усвідомлення важливості чесної поведінки. Наукова діяльність вимагає особливої уваги до питань доброчесності. Забезпечення прозорості досліджень є обов'язковим елементом. Це включає відкритий доступ до наукових праць, коректне оформлення посилань, а також відмову від фальсифікації або фабрикації даних. Етика публікацій також є важливим компонентом. Вона стосується правильного визначення авторства, уникнення конфлікту інтересів і дотримання високих стандартів у процесі рецензування.

Для ефективного впровадження доброчесності потрібна підтримка адміністративних структур. Зокрема, розробка чітких політик доброчесності, які регулюють механізми моніторингу та реагування на порушення, є важливим кроком. Адміністрація також має забезпечити навчання для викладачів, аби вони могли виявляти та запобігати випадкам неетичної поведінки. Інноваційним рішенням є створення системи анонімних скарг, яка дозволяє студентам повідомляти про порушення без страху за наслідки. Це

сприяє формуванню атмосфери довіри та прозорості. Добročесність не може існувати лише у вузьких рамках освітніх чи наукових інституцій - вона повинна стати частиною суспільного життя. Для цього важливо проводити просвітницькі кампанії, які популяризують принципи добročесності серед широкого загалу. ЗМІ відіграють у цьому процесі значну роль, висвітлюючи як позитивні приклади, так і випадки корупції чи інших порушень. Для заохочення дотримання принципів добročесності важливо створити систему мотивації.

Добročесність є однією з основних складових успішного функціонування будь-якого суспільства. Вона базується на принципах чесності, прозорості, поваги та відповідальності. Впровадження добročесності в різні сфери - це не лише теоретична концепція, а й набір конкретних практичних заходів, спрямованих на створення справедливого та ефективного середовища. Реалізація впровадження добročесності має багато позитивних результатів. Зниження рівня корупції, підвищення ефективності державного управління, зміцнення довіри до влади, створення стабільного й передбачуваного середовища для інвестицій. Добročесність також сприяє соціальній згуртованості, адже громадяни почуваються рівними перед законом і бачать справедливість у роботі органів влади.

Сформувати культуру добročесності можливо лише через тривалий процес виховання та соціалізації. Це включає популяризацію етичних цінностей, засудження корупційної поведінки та стимулювання відповідальної роботи. Реалізація впровадження добročесності має багато позитивних результатів. Зниження рівня корупції, підвищення ефективності державного управління, зміцнення довіри до влади, створення стабільного й передбачуваного середовища для інвестицій. Добročесність також сприяє соціальній згуртованості, адже громадяни почуваються рівними перед законом і бачать справедливість у роботі органів влади. Впровадження добročесності на публічній службі є складним, але необхідним завданням. Воно вимагає комплексного підходу, що включає інституційні реформи, освітні програми, розвиток культури етики та залучення громадянського суспільства.

Лише спільними зусиллями держави та суспільства можливо створити систему, в якій доброчесність стане не теоретичним ідеалом, а повсякденною практикою.

Список використаних джерел

The Law of Ukraine On Civil Service. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19#Text>.